Se deschid dosarele Securităţii?

un nou proiect de lege

pag. 11

16 - 22 decembrie 1997
Nr. 50 (408)
22
ANUL VIII

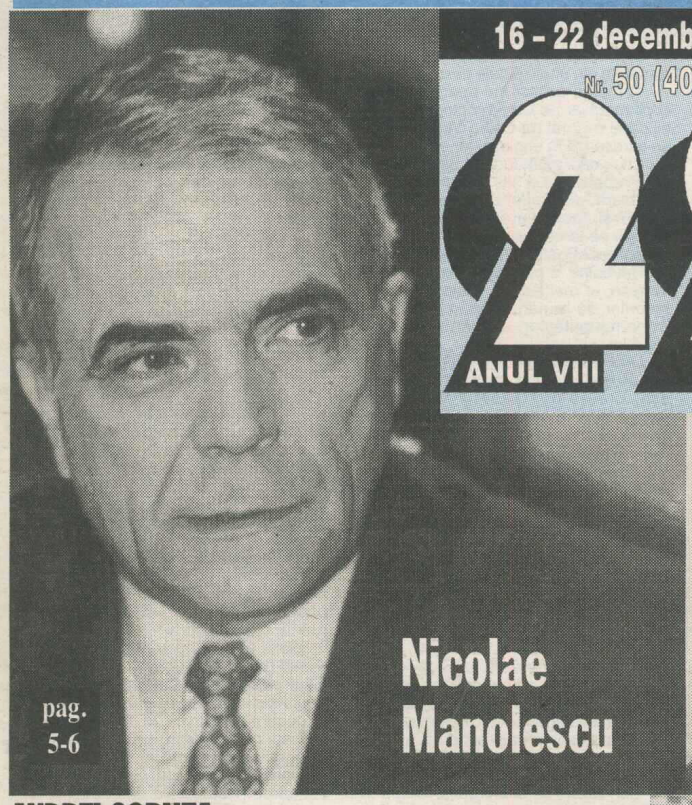

Nicolae Manolescu

pag. 5-6

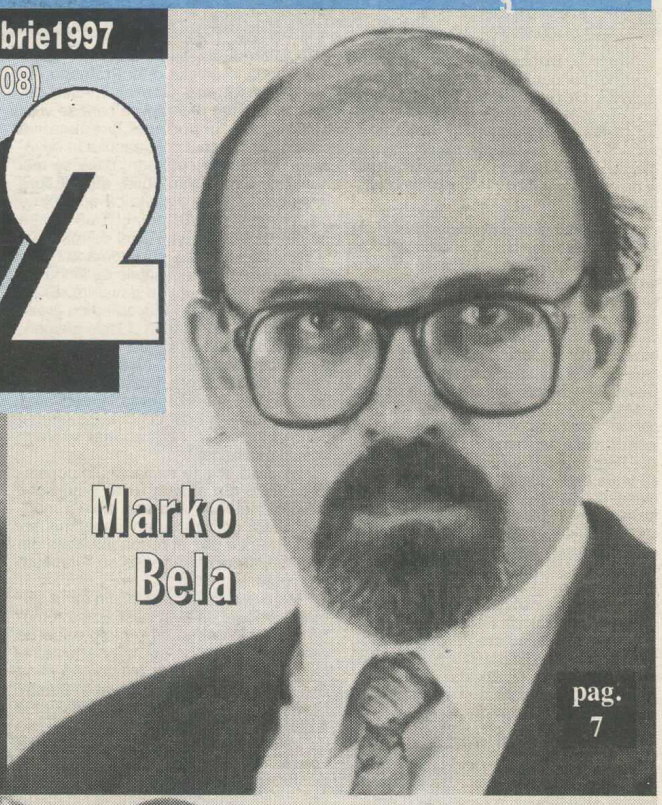

Marko Bela

pag. 7

ANDREI CORNEA

Votul secret

pag. 3

PAUL TUMANIAN

„Atestarea" revoluţionarilor

pag. 10

Traian Orban
Preşedintele Asociaţiei Memorialul Revoluţiei

pag. 8-9

Cu puţin timp în urmă, într-o seară de toamnă, la Bucureşti, s-a desfăşurat un exerciţiu militar, prin care era simulat un atac aerian asupra oraşului. Regia acestui „spectacol" a făcut uz de un întreg arsenal de mijloace tehnice. Ele mimau catastrofa, care a fost, însă, anihilată, rapid şi eficace, de militarii din diferite compartimente ale armatei. Exerciţiul urmărea să-i deprindă pe cetăţenii capitalei cu practicile curente de salvare, specifice într-o asemenea împrejurare. Dar, în loc să se conformeze regiei şi să se ascundă în subsolurile indicate, descoperite cu acest prilej ca fiind doar nişte insalubre spaţii de depozitare, unii oameni şi-au văzut de treburi, fără să se sinchisească. Alţii s-au aşezat în faţa televizoarelor, urmărind spectacolul transmis pe un ton exaltat de reporterii aflaţi în miezul fierbinte al „evenimentelor", ori au ieşit în stradă, veseli şi curioşi ca la o fiesta picată din senin. Taxat de presa scrisă drept o mare harababură, semn al improvizaţiei şi al totalului eşec, exerciţiul militar a fost, totuşi, socotit de către organizatori o acţiune reuşită, utilă şi necesară, aşa cum se practică în toate marile capitale civilizate ale lumii.

În timpul exerciţiului, o maşină a poliţiei străbătea străzile şi recomanda prin porta-voce: *„Nu intraţi în panică, nu intraţi în panică!"*. Atunci am înţeles ce mă atrăgea la exerciţiul militar, deşi eram cuprinsă de o stare de disconfort şi de nelinişte. El mi-a amintit de un alt spectacol, „pe viu", la care participasem, în urmă cu opt ani, cînd, spre deosebire de mulţi cunoscuţi ai mei, mai pricepuţi şi mai perspicace, **am crezut totul**: revoluţia română, din decembrie '89. Atunci sîngele a fost chiar sînge, flăcările chiar au mistuit, pînă la una, cărţile din Biblioteca Centrală Universitară, topind pînă şi rafturile de metal, iar lacrimile mamelor ai căror copii fuseseră împuşcaţi au întunecat pe veci bucuria libertăţii cîştigate. În timpul impresionantului spectacol, cei care au stat cu degetul pe trăgaci au tras de-adevăratelea, iar cei care au fost atinşi de gloanţe au murit de-adevăratelea. Atunci, nici unul dintre „organizatori" nu a găsit de cuviinţă să strige prin porta-voce „Nu intraţi în panică, nu intraţi în panică!" sau să liniştească mulţimea înnebunită, care, chiar şi după ce s-a aflat că „armata e cu noi", fusese prinsă între tirul sălbatic al automatelor şi zvonurile de otrăvire a apei sau de aruncare a imobilelor în aer. Atunci, toţi eram chemaţi prin radio şi televiziune să ieşim în stradă şi să apărăm revoluţia. Nimeni nu a indicat civililor adăposturi şi subsoluri, ci doar strada sau esplanada din faţa televiziunii, unde se trăgea bezmetic. Nu am aflat, în intervalul celor opt ani, nici cine a tras, nici de ce am fost chemaţi, noi, civilii, să apărăm cu braţele goale Televiziunea, nici cine au fost teroriştii. Iar pentru sîngele şi moartea de la Timişoara, Cluj, Braşov şi Bucureşti nu a fost găsit nici măcar un singur vinovat.

Între timp, a devenit tot mai „inadecvat" şi tot mai „inactual" să pretinzi că vrei să ştii adevărul despre ceea ce s-a întîmplat atunci, în decembrie '89. A devenit jenant să pronunţi cuvîntul *revoluţie*, cu derivatul său *revoluţionar*, mai ales după episodul din Piaţa Senatului, petrecut recent şi atît de intens mediatizat, cînd insurgenţii de odinioară au declanşat o „severă" grevă a foamei, **nu pentru aflarea adevărului** despre cele întîmplate atunci, despre miliţienii nu pedepsiţi, ci chiar ajunşi revoluţionari cu acte în regulă, despre securiştii păstraţi ca profesionişti ai serviciilor secrete moderne, despre cadrele superioare ale armatei, răspunzătoare de ordinele ucigaşe, ci **pentru păstrarea avantajelor materiale şi a privilegiilor sociale** cu care, spre umilirea, o dată în plus, a celor răniţi sau ucişi în revoluţie, fuseseră gratulaţi de o guvernare neocomunistă, interesată să claseze cazul.

Cîtă vreme adevărul despre acel decembrie '89 (pe care îl aşteptăm **nu** mărturisit de o conştiinţă penitentă, ci **„moşit"** în instanţe judecătoreşti) continuă să fie doar o promisiune chiar şi pentru actualii guvernanţi, nu ne rămîne de trăit decît o viaţă înjghebată pe crimă, suspiciune şi confuzie. Iar faldurile largi şi încăpătoare ale aşa-zisei democraţii nu vor fi decît veşmîntul precar, croit din petice, care încearcă să acopere un trup bolnav.

Gesticulaţia mecanică, de care, fără îndoială, vom avea parte şi în zilele acestui decembrie (coroane de flori, discursuri şi parastase) va eşua, din nou, în retorica urîtă a falsului şi a deriziunii. Or, „frumos e numai adevărul"!

RODICA PALADE

„Frumos e numai adevărul"

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL • ANUL VIII • 16 pagini • 1.500 lei

22 CURIER 22

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Doresc să-mi exprim punctul de vedere în legătură cu reportajul PRO TV, din seara zilei de 5.11.1997, privind organizaţiile umanitare care au înscris maşini în regim de scutire de taxe vamale, reportaj la care am contribuit personal şi cu bună-credinţă.

Direcţia pe care o conduc reprezintă legătura dintre Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale şi organizaţiile neguvernamentale active în domeniul asistenţei sociale, urmărindu-se colaborarea cu acestea în scopul descentralizării şi diversificării serviciilor sociale. În conformitate cu prevederile *Legii nr. 21* din anul 1924, privind persoanele juridice, şi Constituţiei României, dreptul la liberă asociere este un drept constituţional. Din păcate, acest drept democratic a fost folosit de multe persoane în scopuri necinstite. Reportajul PRO TV a prezentat însă toate organizaţiile umanitare avînd numai scopuri ilicite. Pe lîngă numărul foarte mare de organizaţii necinstite, sau care nu au capacitatea de a-şi îndeplini scopurile propuse, există însă şi un număr respectabil de asociaţii şi fundaţii cinstite, a căror activitate este prea puţin apreciată şi cunoscută. Pe durata interviului acordat Ralucăi Feher, am menţionat şi organizaţiile care derulează proiecte în cadrul programului PHARE *Sesam*, şi nu numai pe acesta. Am convenit ca să se mediatizeze şi activitatea asociaţiilor adevărate, deoarece mi s-a părut normal să fac distincţia cuvenită, pe durata reportajului. Doresc să vă atrag atenţia că acest reportaj a contribuit să menţină confuzia care există în mintea cetăţeanului în legătură cu organizaţiile neguvernamentale. Se cunoaşte prea puţin despre adevărata menire a societăţii civile, despre importanţa spiritului de solidaritate, despre rolul de liant al acesteia pentru membrii unei comunităţi, despre soluţiile alternative puse în practică. În mare parte, această necunoaştere se datorează şi mediei, care a prezentat cu voluptate numai partea neagră. Fără solidaritate, voluntariat, spirit comunitar nu vom reuşi niciodată să traversăm deşertul în care ne găsim.

Cu consideraţie,

Ioana Creţoiu
Director
Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale
Direcţia coordonare instituţii de asistenţă socială, organizaţii guvernamentale şi neguvernamentale
7 noiembrie 1997

De la cum te cheamă la pedestraşi, şleahtă pospolită

Iniţial am dorit să atrag atenţia d-lui Pruteanu asupra anumitor aspecte legate de învăţămîntul în limbile minorităţilor, pornind de la articolele apărute în revista *„22"* ale susnumitului şi ale d-lui Gabriel Andreescu, dar am renunţat. Revista dv. este de dialog social, de dialog în general, or, d-l Pruteanu nu este dispus în nici un fel dialogului. Mă voi adresa deci celorlalţi cititori, mai receptivi.

Pentru început, despre necesitatea exersării limbii române învăţînd istoria României în românește. Nu sînt pedagog, dar am avut curiozitatea să studiez cărţile de istorie scrise pentru clasele VII–VIII. Prima remarcă este nivelul prea înalt pentru clasele respective. Sînt îmbîcsite de date şi nume, care se uită în cel mult două luni după însuşirea lor. În al doilea rînd, transpare o puternică motivaţie reparatorie. Despre ce nu s-a putut vorbi pînă acum, se încearcă comasarea lor în manual şi, bineînţeles, în capul copilului de 13–14 ani. Rezultatul este jalnic, indiferent de naţionalitate. Mai puţin ar fi fost mai mult. În plus, această disciplină a devenit o concentrată istorie politică, cu noţiuni care depăşesc nivelul de înţelegere al generaţiei cui i se adresează. Dacă acestuia îi mai este servită într-un limbaj pe care nu-l stăpîneşte încă la nivelul d-lui Pruteanu, lucrurile se complică şi mai mult. Astfel devine un coşmar o disciplină care se vrea atrăgătoare, importantă şi educativă pentru patriotismul cetăţeanului în devenire. Acest viitor cetăţean, dacă se mai numeşte János sau Júlia, află despre înaintaşii lui printre altele că au fost de un „primitivism" de neînchipuit şi alte „perle" de acest gen. Astfel de manuale ar servi la exersarea limbii române?

Cît priveşte conoştinţele de limbă română a cetăţeanului în devenire. Ei însuşesc limba română începînd cu grădiniţa, urmînd să înveţe în clasele elementare din manuale speciale. Dar ce se întîmplă din clasa V–a? Învaţă din acelaş manual ca cei cărora româna le este limba maternă. Am experienţa în meditarea subiectelor ce se cer la admitere (numai pentru copii mei, care au luat strălucit aceste examene).

Studiind aceste subiecte, se constată că 80% din aceste texte s-au scris înaintea celui de-al doilea război mondial. Drept urmare au un limbaj mai arhaic, în orice caz aproape jumătate din lexic şi/sau ortografie azi se foloseşte prea puţin sau altfel.

Mă alătur celor care susţin că în România trebuie să stăpînească limba română la perfecţie sau cît mai aproape de ea. Permiteţi-mi o scurtă paranteză. Oare d-l Pruteanu este atît de naiv că ia drept adevăr absolut ce apare în presă? Nu mă refer la vaci cu două capete, ci la faptul că un copil în clasa a VIII-a nu ştie ce înseamnă „cum te cheamă"? Oare vrea să trimită la instructaj militar tînărul cu vocabularul care cuprinde „pedestraşi, şleahtă pospolită? otavă? duglişule? găbuesc?"! Cred că ajunge cu exemplele. Studiind atent structura manualelor din clasa V–VIII, se observă aceeaşi intenţie reparatorie de a se face cunoscut tot ce nu era posibil pînă acum. Poate fi justificat pentru cei ce au limba maternă română, dar e chiar indicat să studieze aceste texte şi ceilalţi?

Hai să vedem de fapt ce urmărim? Cred că e clar pentru toată lumea: toţi cetăţenii acestei ţări să vorbească bine sau perfect românește. Literatura română este atît de bogată în opere valoroase, încît sînt sigură că se pot umple nu patru, ci de zece ori atîtea manuale, dar cu texte moderne, ortografie modernă. Ce dorim de la un tineret modern şi instruit? Să înţeleagă tot şi să se poată exprima în orice situaţie, să poată răspunde la provocările vieţii de **astăzi**, care oricum sînt dificile şi complicate. Pentru a conduce o afacere, pentru a putea lucra cu calculatorul sau chiar a face armata, are nevoie de altfel de vocabular. Dacă vrea să se facă politician, va învăţa oricum limbajul folosit de politician. Oricum vreau să ocolesc comentariul asupra atitudinii d-lui Pruteanu, mi-e imposibil. Cine e politicianul? Din păcate nu ajunge să fii un filolog strălucit, mai ai de învăţat şi politologie. Ceea ce pare a fi foarte departe de dînsul.

Ce mă surprinde în articolul d-lui Pruteanu este un aliniat, pe care l-am citit de zece ori şi tot nu înţeleg. Polemizează cu articolul d-lui Gabriel Andreescu (*„22"*, nr. 39/397) şi anume cu secvenţa care sună aşa: *„Limba română poate fi vorbită foarte bine la Paris sau Calcutta, la fel de bine cum engleza «trieste» chiar pe Calea Victoriei, dacă cineva te opreşte spunîndu-ţi «how do you do?»"*. Comentariul sună aşa (*„22"*, nr. 41/399): *„Mărturisesc că argumentul cu engleza care, chipurile, «trăieşte» şi pe Calea Victoriei dacă cineva te opreşte spunîndu-ţi «how do you do» (apropo că româna să «dispară» din unele judeţe) mi se pare teribil de tulbure. Cum «trăieşte» engleza, dacă unul întreabă «how do you do» şi celălalt, săracul răspunde «nem tudom»"?*

Acest citat mie mi se pare teribil de tulbure.

a) Calea Victoriei, după bunele mele ştiinţe, este în Bucureşti şi nu în unele judeţe.

b) Ce are româna şi presupusa ei dispariţie din unele judeţe cu engleza?

c) În faţa ochilor îmi apare „săracul" copil maghiar pe Calea Victoriei (probabil că ei mişunã pe Calea Victoriei) cui i se adresează în engleză, iar el răspunde „nu ştiu", căci „nem tudom" asta înseamnă. Probabil că nu ştie nici engleza, nici maghiara, căci altfel ar răspunde sigur (oare? şi dacă ştie englezeşte?) „nem értem", ceea ce înseamnă „nu înţeleg". Complicat? Poate.

Revenind la problema învăţării limbii române, ar mai fi ceva. Majoritatea profesorilor de română nu cunosc de loc limba minorităţilor, ale căror copii sînt elevii lor.

D-l Pruteanu susţine că aceşti copii habar n-au de limba română. Dacă e aşa, ora se desfăşoară de la „nem értem" la „nem értem", iar profesorul degeaba se chinuie cu sinonime, el o face fără rezultat. Ei, una din două. Ori copii ştiu ceva românește şi atunci metoda cu sinonimele funcţionează, ori nu ştiu, şi atunci avem două posibilităţi de rezolvare: 1) profesorul ştie limba minorităţilor respective; 2) este instruit special să poată preda limba şi literatura şi unui chinez. Dar asta presupune însuşirea unei metodologii speciale. Credeţi-mă, există astfel de metode. Unul din copii mei a învăţat engleza la şcoală din clasa doua (!!) cu o americancă cine nu ştia ungureşte, nici românește, totuşi copilul a învăţat engleza în cele mai bune condiţii. Tot acest copil a avut orele de educaţie fizică cu un olandez şi se înţelegeau.

Să îndrăznesc să presupun că aceşti profesori ţineau eventual la copii şi reciproca a devenit valabilă instantaneu?

Concluziile se conturează. Ca să înveţi bine românește, ai nevoie de motivaţie (asta există), de un profesor bun şi iubitor, de manuale corespunzătoare şi ocazie de a exersa. Aceste ocazii şi de vrei nu le poţi ocoli, televizorul, contactul de zi cu zi cu limba ţării pe stradă, în magazine, la sport, la joacă, la inscripţiile de pe stradă, alte sute de situaţii. Nu mai e nevoie şi de istorie. Pe cuvînt.

P.S. Îmi cer scuze d-lui Pruteanu pentru comportamentul d-lui Horváth Andor în emisiunea de limba maghiară din 29 octombrie 1997. Are dreptate în conţinutul ideilor, dar asta nu scuză cu nimic comportamentul de a nu lăsa adversarul să-şi exprime argumentele. Nu ne caracterizează.

Pöllnitz Éva
Cluj, 3 noiembrie 1997
N. red.: s-a păstrat ortografia originală.

Fiindcă, la 1 Decembrie 1997, se împlinesc 49 de ani de cînd a fost suprimată Biserica Greco-Catolică, şi cum în 8 ani s-a făcut prea puţin pentru repararea acestei nedreptăţi, inclusiv de actuala putere, iar în ţara noastră bate – din nou – un vînt de intoleranţă antiminoritară, m-am gîndit că aţi putea găzdui în revista dv. cuvîntul părintelui profesor Tertulian Langa la parastasul ce a avut loc duminică, 16 noiembrie a.c., cu prilejul comemorării a doi ani de la moartea lui Corneliu Coposu.

Ceremonia a avut loc după oficierea serviciului religios.

Despre parastas şi intervenţia părintelui Langa s-a vorbit în *Ziua*, ediţia de Nord-Vest, din 17 noiembrie 1997.

Cu mulţumiri,
dr. Adrian Man, jurist
Cluj-Napoca, 21 noiembrie 1997

P.S. Vă sugerez să luaţi un interviu ambasadorului Slovaciei la Bucureşti. Acolo, bisericile greco-catolice au fost restituite încă în 1968 în timpul „primăverii de la Praga".

Iubiţi credincioşi,

Împovăraţi de sfînta sarcină a reculegerii pioase pe care ne-o prilejuieşte comemorarea lui Corneliu Coposu, nu-mi pot reţine o tulburătoare întrebare ce stăruie în noi, cei de aici, muşcaţi de frigul timpuriu al iernii, şi pe care o adresăm puterii creştin-democrate de la Bucureşti: Ce ar zice „Seniorul", cum i se împlineşte Testamentul, ce ar zice Iuliu Maniu, dacă ar degera cu noi, în cea de-a noua iarnă, în Piaţa proclamată a Libertăţii din Clujul în care au studenţit şi ei? Ce ar zice, domnule Diaconescu, Simion Bărnuţiu, cel care, în Catedrala de la Blaj, clama imperativ: *„Noi vrem să ne unim cu Ţara!"*? Cu care Ţară? Cu cea care de nouă ierni ne ţine în ploaie şi în ger, pe noi, fiii Bisericii care i-a dat istoriei pe marii Corifei? Cu toţi aceştia ne întrebăm şi noi: Cînd va „sosi momentul" ca preşedintele Diaconescu să se delimiteze de originala logică juridică a lui Iliescu: *„Nu se poate face dreptate printr-un act de altă nedreptate"*? De cînd înlăturarea unei nedreptăţi este echivalată cu o nedreptate? Ce a adus „schimbarea în bine", faţă de rînduiala iliesciană pentru Biserica martirizată, ale cărei sfinte locuri de închinăciune au fost furate de cei fără de Dumnezeu, ca semn al biruinţei comunismului asupra unei „agenturi a imperialismului occidental"?

Noi, cei care de nouă ierni trăim o libertate de cult martirică îngenunchiaţi pe caldarîmul îngheţat şi-n tină, strigăm, în faţa Europei şi a dumnezeieştii mile, cum îşi îndeplineşte obligaţiile România şi ne rugăm ca întrebările de azi să nască procese de conştiinţă în inima creştinilor democraţi din Parlamentul Ţării.

T.L.

Începînd cu 25 noiembrie a.c.

PREŢURI NOI LA ABONAMENTELE INTERNE

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuti politici şi veterani de război:
- Numai **12.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **38%**);
- Numai **9.500 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **51%**).

Acest program este subvenţionat de Asociatia Est-Libertés

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
- **15.000 lei** pe 3 luni (reducere **23%**), cu expediere la domiciliu;
- **12.000 lei** pe 3 luni (reducere **38%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti.*
Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti,* cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

ANDREI CORNEA

Votul secret

Circulă zilele acestea o teorie: se spune că declanşarea tocmai *acum* a scandalului celor trei miniştri monarhişti – adică la cîteva zile numai după o remaniere atît de dificil realizată şi în momentul cînd „linia Pruteanu" tocmai triumfase în Senat – n-ar fi chiar întîmplătoare. S-ar urmări – sună teoria – compromiterea imaginii României tocmai în momentul cînd, la reuniunea de la Luxemburg, trebuie luată decizia în privinţa felului în care se vor purta negocierile cu ţările candidate la admiterea în UE. Cornel Nistorescu, în *Evenimentul zilei*, se referă chiar la ceea ce el numeşte „ruleta rusească", implicînd desigur amestecul serviciilor secrete ruseşti în declanşarea ultimelor scandaluri politice româneşti.

Este un vechi sport naţional invocarea unei conspiraţii dinafară pentru a explica mizeriile din interior. Avantajele sînt clare: teoriile conspiraţioniste nu pot fi niciodată infirmate, ceea ce, pentru unii, este echivalent cu a fi confirmate; apoi, ele exclud orice sau aproape orice reproş serios sau critică la adresa mediului intern. Dar să presupunem totuşi că ar exista o minte malefică, un „regizor" superinteligent care ar pune în scenă o piesă dinainte scrisă. Chiar şi în aceste condiţii trebuie admis că erorile oamenilor noştri politici i-au făcut treaba uşoară, mult prea uşoară. Dar oare a fost vorba numai despre erori, vreau să spun, numai despre nepricepere, incompetenţă, defect de judecată etc.? Mă tem că nu.

Nici un agent acoperit nu i-a forţat pe numeroşi senatori ai majorităţii guvernamentale mai întîi să adopte procedura votului secret pentru votarea Ordonanţei de urgenţă privitoare la *Legea învăţămîntului* (sub acoperămîntul căreia neascultarea faţă de conducerile politice devenea posibilă), iar apoi să voteze nu numai împotriva articolului care prevedea posibilitatea învăţării istoriei şi geografiei în limba maternă, dar şi împotriva celui care permitea înfiinţarea unor instituţii de învăţămînt superior de limbă maghiară (ceea ce punea sub semnul întrebării instituţii deja existente). Nu, în toate aceste cazuri, ei l-au urmat pe senatorul Pruteanu – un Cleon care se visează Pericle – din proprie convingere, chiar cu satisfacţie. (Există şi multe excepţii, firește, dar numărul lor a rămas insuficient.)

De asemenea, nici o conspiraţie nu a oprit conducerea PNŢCD ca, din timp, după ce devenise clară opoziţia domnului Pruteanu la Ordonanţa de urgenţă, să-i retragă acestuia sprijinul politic. În fond, ei procedaseră exact în acest fel cu senatorul Ticu Dumitrescu, al cărui proiect de lege nu primejduia nici coaliţia, nici imaginea României, nici nu reprezenta o încălcare a convenţiilor şi a tratatelor asumate fie de către PNŢCD, fie de către guvernul român. Senatorul Dumitrescu, vechi membru PNŢCD, anticomunist notoriu, devenise indezirabil fiindcă nu convenea rolul său, asumat cu prea multă jactanţă, de Gauck român; senatorul Pruteanu, un *homo novus*, a rămas neatins, fiindcă, în forul lor interior, liderii ţărănişti îi dădeau de fapt dreptate. Sau altfel spus, ei înşişi nu prea credeau în angajamentele pe care le luaseră şi în principiile europene pe care le afirmau.

De luni de zile, de altfel, domnul Pruteanu îşi construieşte imaginea de apărător al limbii române. O face zilnic, pe postul naţional tv, în mod extrem de abil. De vreo două ori a şi abuzat direct de acest rol, pledînd deschis în favoarea poziţiei sale politice în chestiunea învăţămîntului în limbile minorităţilor naţionale. Ce „regizor" din umbră a împiedicat atunci televiziunea română, despre care se spune că are bune relaţii cu puterea, să rezilieze contractul domnului Pruteanu? Sau nici pe la televiziunea română nu se mai crede cu adevărat în principiile asumate totuşi de statul român şi de actuala guvernare?

Şi apoi, dacă aşa stăteau lucrurile, de ce primul-ministru nu a angajat răspunderea guvernului în chestiunea *Legii învăţămîntului*? Strînşi cu uşa, parlamentarii coaliţiei ar fi votat-o, fără îndoială. Sau, cumva, tocmai asumarea răspunderii în această chestiune repugna primului-ministru, care preferă să treacă în istorie ca un prim-ministru de cîrpă, decît ca unul care s-ar „fi vîndut ungurilor"? Dar aşa o opţiune, iarăşi, are loc numai cînd nu crezi cu toată tăria în politica pe care o faci, atunci cînd ea este „pastişă" mai curînd decît autentică, asumată interior.

Să luăm acum celălalt scandal: cei trei miniştri monarhişti. Firește, nimeni nu i-a forţat pe domnii Gavrilescu, Caramitru şi Botez să semneze un text rău scris, rău conceput, să o facă fără să cumpănească urmările, să jure fără convingere pe Constituţie şi să nu demisioneze cînd afacerea a devenit publică. Nepricepere, naivitate, lipsă de caracter? Nu este, de fapt, prea important de aflat.

Dar cine anume a împiedicat conducerea celor două partide istorice să ia o poziţie vehementă, de ce cei trei miniştri nu au fost demişi imediat, după ce cîteva zile mai înainte, primul-ministru recunoscuse necesitatea unor atitudini tranşante? După părerea mea, fiindcă nici conducătorii partidelor, nici alţi membri de frunte ai acestora nu erau deloc convinşi că cei trei comiseseră mai mult decît o mică gafă. Ei înşişi sînt monarhişti; mai grav, mulţi dintre ei visează cu ochii deschişi la o restauraţie utopică şi vagă a României interbelice. Aceeaşi este şi atitudinea multor membri PNŢCD şi PNL de rînd, a susţinătorilor, dar şi a multor intelectuali, pentru care soluţia problemelor României stă în venirea pe tron a unui rege mesianic, mai curînd decît în modernizarea şi europenizarea ei. (Aceeaşi este, de altfel, şi atitudinea multora din opoziţie, doar că în locul regelui mesianic ei preferă să vadă un „conducător".) Pe scurt, cei trei au fost trataţi cu maximă blîndeţe nu fiindcă „guvernul e slab", sau fiindcă primul-ministru „nu e bărbat" – cum scrie obsesiv presa –, ci fiindcă ceea ce am numit în 1992 „delirul monarhic" continuă să obsedeze o parte a clasei politice care acum se află la putere.

Nu poţi fi ferm, consecvent atunci cînd nu crezi în ceea ce faci. Nu poţi lupta cu succes cu un adversar cu care, pînă la un punct, eşti complice. Iar a invoca în asemenea situaţii nu ştiu ce conspiraţii înseamnă să renunţi la orice şansă de luciditate. Domnii Gavrilescu, Botez şi Caramitru nu vor fi niciodată pedepsiţi de persoane care ar fi semnat, ele însele, aproape oricînd asemenea texte utopice şi mesianic-monarhiste.

La fel, nu poţi combate naţionalismul atîta vreme cît rămîi, fie şi nedeclarat, naţionalist. Şi nu are rost să te lamentezi că Europa te lasă afară, atîta vreme cît nu crezi cu seriozitate şi fermitate în principiile europene asumate şi de România. Şi nici un spion, nici un „creier", nici un „regizor", nici o „codiţă diabolică" – cum se exprimă Cornel Nistorescu – nu sînt de vină că noi nu luăm Europa în serios. Domnul Pruteanu a învins deocamdată, fiindcă el a pronunţat cu voce tare ceea ce mulţi alţii nu îndrăznesc încă decît să şoptească: şi anume, că *Europa nu trebuie luată prea în serios*. Prin multe complicităţi, el a devenit un politician popular, întens mediatizat, practicînd un naţionalism abil, salutat sau preluat de ziare, sau de anumiţi intelectuali de succes, precum Octavian Paler, care denunţă incontinuu aşa-numitul „internaţionalism" al „europenilor de nicăieri". Cînd mai toate jurnalele vorbesc incontinuu despre „şantajul UDMR", cînd cea mai mare parte a opiniei publice a ajuns să creadă că ungurilor „li s-a dat prea mult", cînd Universitatea din Bucureşti şi din Iaşi s-au solidarizat (cu slabă opoziţie) cu poziţia domnului Pruteanu, cînd printre studenţi şi tineret ortodoxismul militant este în ascensiune, cînd televiziunea naţională continuă să ofere interpretări naţionaliste ale istoriei, cînd manualele şcolare şi programele rămîn dominate de vechile mituri şi poncife, a vota naţionalist în Senat începe să devină o datorie, dacă nu chiar o onoare.

Atîta doar că, deocamdată, s-a votat în secret. Curînd se va vota deschis.

GABRIEL ANDREESCU

Fascinaţie, la marginea prăpastiei

La apariţia ultimului său drept la replică din revista „22", m-am gîndit să-i trimit o scrisoare personală d-lui Pruteanu, cale mult mai potrivită unui dialog amical. Începusem s-o redactez, făcîndu-l atent că observaţiile mele, privind, de această dată, proiectul de lege pentru protecţia limbii române, nu îi puneau în spate nici un fel de **intenţii**. Încercau doar să arate implicaţiile groteşti ale unei propuneri căreia domnia sa nu îi realizează, probabil, toate consecinţele; că litera proiectului său trezeşte, într-adevăr (nu am spus, cu premeditarea sa), „bestialităţile" de care pomeneşte în replică (*„adio vizionări CNN, mesaje pe INTERNET"* – în locuri publice – etc.) şi că nimic nu este de *„lărgit, nuanţat, îmbogăţit"* în acest text de viitoare lege destinat nu să protejeze, ci să interzică.

Desigur, liniştea epistolei amicale, întîmpinînd un „drept la replică", conţinea un grăunte de ironie tristă.

De la acest demers m-a oprit însă explozia evenimentelor. Campania dusă de d-l Pruteanu împotriva învăţămîntului în limba maghiară a avut în final succes. Marţi, 9 decembrie, senatorii au votat, secret (de ce nu au făcut-o cu fruntea sus?), articolele de lege care limitau educaţia în limba maternă în învăţămîntul preuniversitar şi universitar. Votul din Senat anula astfel protocolul coaliţiei, semnat cu nici o săptămînă în urmă. UDMR a anunţat suspendarea activităţii miniştrilor săi din Guvern ca primul pas în calea ieşirii definitive. Astfel s-a produs cea mai gravă criză politică de după noiembrie 1996, intrînd în primele patru–cinci mostre sinucigaşe din seria neagră de după 1990.

Am văzut imagini de la Senat; intervenţiile penibile, rînjetele, veselia cînd s-a anunţat „succesul" luptei împotriva UDMR-ului. O satisfacţie irepresibilă înflorise pe faţa unor aleşi ai poporului. Şi totuşi, consecinţele acestei stări de lucru erau limpezi ca lumina zilei. Implicaţiile ieşirii UDMR de la guvernare ar fi de neocolit: lovitura dată coaliţiei majoritare împreună cu sprijinul oferit grupării PDSR-PUNR-PRM-PSM (fragilităţii coaliţiei, într-un moment cînd trebuie să facă faţă unor mari responsabilităţi, i se adaugă pierderea unor resurse umane) şi întărirea curentului retrograd în interiorul PNŢCD. Ce să mai spunem despre deteriorarea gravă a poziţiei României pe plan internaţional? Lumea a trăit deziluzia Tîrgu-Mureşului şi mineriadelor. Între timp, comunitatea internaţională începuse să vorbească despre „modelul românesc de reconciliere etnică". O altă demonstraţie a „neseriozităţii" noastre, o nouă deziluzie nu va mai scoate de sub acest stigmat societatea românească, pentru zeci de ani. Şi toate, pentru a se demonstra maghiarilor că vor învăţa cum vrem „noi", nu cum doresc „ei"!

Acestea sînt consecinţele teribile pe care un grup de senatori ni le-au pregătit la îndemnul d-lui Pruteanu.

Şi atunci, m-am întrebat: ce am eu de ironizat amical la acest om? Ce am eu de discutat cu o persoană care a declanşat, cu tenace premeditare, o catastrofă? Îmi spunea domnul Pruteanu, într-o discuţie la care participasem cu toată buna-credinţă: *„eram pe aceeaşi baricadă, înainte de 1989!"*. Care baricadă „comună", domnule Pruteanu? Uitaţi-vă la puţinii reprezentanţi ai acestei comunităţi, care mai pot fi citiţi, exprimîndu-se despre realităţile actuale din România! Cum gîndesc cei care au riscat altă dată, în numele „binelui public", pe care-l invocaţi, raporturile etnice din ţară? I-aţi auzit, pe Doina Cornea sau pe Mircea Dinescu, obsedaţi să interzică, să limiteze, să oblige pe alţii să trăiască cum vor ei? M-aş fi bucurat să văd indiscutabilele dumneavoastră dexterităţi puse în slujba semenilor. Le văd, din contră, puse cu eficacitate în slujba unei strategii personale care este opusă şi dăruirii, şi înţelegerii, şi reponsabilităţii la care condiţia dumneavoastră recentă v-ar fi obligat.

PS pe scurt

Şansele României se joacă la Luxemburg

Preşedintele Emil Constantinescu s-a aflat, la data de 13 decembrie 1997, în Luxemburg, la lucrările Consiliului European, unde s-a luat decizia privind începerea negocierilor cu ţările asociate la UE. Din delegaţie au mai făcut parte ministrul de Externe, Adrian Severin, ministrul pentru Integrare Europeană, Alexandru Herlea ş.a. Comisia Europeană recomandase începerea negocierilor de aderare cu un număr de şase state (Polonia, Republica Cehă, Ungaria, Slovenia, Estonia, Cipru), ţinîndu-se seama de performanţele economice şi politice. Parlamentul European recomandase ca negocierile să înceapă cu toate statele. Summit-ul de la Luxemburg nu reprezintă un punct terminus, ci numai începutul procesului de integrare.

MARIUS BÂZU

CRONICĂ RADIO

Mic dejun cu pedeseriști

În fiecare dimineață, majoritatea românilor adulți ascultă la micul dejun radiojurnalul de la ora 7, din cadrul emisiunii „Matinal" de la Radio România Actualități. De ce? Pentru că este urmat de o jumătate de oră de politică, în care un accent deosebit se pune pe redarea **fără comentarii** a unor declarații ale politicienilor. Acest format este, în principiu, cel mai obiectiv și a fost introdus la începutul lui '97, urmîndu-se exemplul emisiunii în limba română a BBC. Din păcate, după cum vom arăta în continuare, la noi este posibil ca pînă și acest tip de emisiune să fie politizat.

Pînă în noiembrie '96, Radio România a sprijinit fățiș puterea de atunci (mai nuanțat decît TVR, totuși!): Emisiunea „Matinal" invita zilnic doar un politician, care vorbea în direct la ora 7.30. În proporție de 90%, el era din partea puterii, ceea ce e normal, pentru că evenimentele politice sînt produse, de obicei, de cei care conduc. Introducerea (abia în 1997!) a „formatului BBC" a oferit posibilitatea apariției declarațiilor mai multor politicieni, din ambele tabere, ceea ce nu este deloc rău, cu condiția ca emisiunea să fie făcută cu imparțialitate, ceea ce, după cum vom vedea, nu este cazul. Argumente:

1. Atunci cînd a protestat pentru neinvitarea sa la TVR, la „Ediția specială", despre declarațiile d-lui György Frunda la Consiliul Europei, d-l Adrian Năstase a apărut chiar a doua zi la „Matinal", unde a fost singurul vorbitor despre același subiect (poate ca o demonstrație a faptului că Radio România aparține PDSR!).

2. Joi 6 noiembrie, la radiojurnalul de ora 7, s-au redat timp de două minute (enorm, pentru un radiojurnal!) extrase din cuvîntarea senatorului PDSR Constantin Sava, în cadrul dezbaterii în Senat a moțiunii „Agricultura". **Exact aceleași extrase** au fost reluate a doua zi (7 noiembrie), în cadrul comentariilor de după radiojurnalul de ora 7. Am așteptat cu înfrigurare a treia zi: nu s-au mai reluat. Păcat, erau cîteva fraze pe care nu le învățasem pe dinafară! (O paranteză se impune. Redactorul acestui reportaj dublat a fost d-l Dan Preda. Or, din revista *Cațavencu*, nr. 43 din 4 noiembrie, aflăm că d-l Preda este cel care a făcut o transmisie în direct din cortul „revoluționarilor foamei", surprinzîndu-l pe d-l Dan Iosif în timp ce se hrănea. După care, întors în Radio, d-l Preda a fost interpelat violent și chiar amenințat de șeful său, d-l Viorel Popescu. Poate, domnul Preda trebuia să-și spele păcatele?)

3. Lupta d-lui Pruteanu cu modificările la *Legea Învățămîntului* a beneficiat de spații **uriașe** la „Matinal". În perioada cea mai fierbinte, d-l Pruteanu făcea zilnic declarații sau i se cerea părerea. Uneori, părerile domniei sale erau însoțite de păreri ale unor parlamentari din PDSR, PUNR, PRM (vezi Doamne, din cealaltă tabără), care erau, evident, identice!

4. În ziua discutării moțiunii „Harghita–Covasna", tot spațiul comentariilor de după ora 7 a fost acordat (pe bună dreptate!) acestui eveniment. Numai că, după ce subprefectul (român) de Harghita nu a confirmat „teroarea" la care sînt supuși românii, s-a făcut apel la nelipsitul domn Pruteanu (PNȚCD, nu-i așa?), la d-l Țurlea (PUNR) și... la trei trecători români din Miercurea Ciuc, extrem de asupriți, cărora le era frică să-și dea numele. Cu astfel de procedee se poate demonstra orice.

5. În ziua „marii demonstrații PDSR" din 22 octombrie, anunțarea ei era prima știre a radiojurnalului, iar domnul Năstase a avut ocazia să-și invite susținătorii să participe. Că n-a fost prea convingător, reunindu-se abia 2.000 de cetățeni (în special din Partidul Pensionarilor), asta-i altă poveste! Închipuiți-vi-l, însă, pe Corneliu Coposu vorbind la Radio România în zilele în care CDR organiza demonstrații. Și au fost multe! De fapt, Radio România folosea pe atunci chiar și buletinul meteo ca pe o armă, anunțînd ploi sau ninsori (imaginare) pentru descurajarea participanților.

Exemplele ar putea continua, dar nu cred că este cazul. Colorarea politică a Radioului Național se explică prin rămînerea în funcție a Consiliului de Administrație numit de regimul Iliescu. D-l Dionisie Șincan continuă să-și expună părerile (înainte de ora 7), ba a apărut și un *alter ego* al domniei sale, d-l Sică Popescu, înainte de ora 8, care ar putea să-i fie frate geamăn (ca voce și păreri politice). Or, Radio România este plătit **din banii publici**. Deci, în mod normal, el trebuie să fie cel mult neutru, în nici un caz nu poate fi tribuna celor din opoziție, care reprezintă minoritatea.

Ar mai fi de amintit „Revista presei", despre care am scris de mai multe ori și care își păstrează intacte caracteristicile principale. După sperietura din ianuarie (cînd rubrica începea obligatoriu cu *România liberă*!), supervizorii „Revistei presei" s-au liniștit și își continuă politica: *Dimineața* nu lipsește, uneori apare și *Oglinda* (ce-o fi asta?), se aleg cu grijă toate răutățile contra guvernului...

Sigur că sînt și emisiuni echilibrate, făcute de adevărați profesioniști care se respectă, dar, din păcate, nu ei dau linia generală a politicii canalului România Actualități (era să spun canalul Viorel Popescu, conform revistei *Radio România*, din săptămîna 24–30 nov.: „(...) *Viorel Popescu, directorul canalului cu același nume*").

Și iată că pe acest fond, al subordonării politice, apar și gafe profesionale. Revista *Radio România* ne anunță programul canalului România Muzical pentru săptămîna 13–19 octombrie, dar în perioada respectivă acest canal este în revizie. Nu am găsit în numărul următor al revistei vreo scuză către cititori! Cît despre calitatea tehnică a emisiei canalului România Cultural, ce să mai vorbim! Uneori chiar nu poate fi auzit! Nici canalul România Muzical (extrem de necesar și cu emisiuni de bună calitate) nu se aude foarte bine, cum ar trebui.

Concluzia e clară. Situația din Radio nu mai poate dura. Actualul Consiliu de Administrație face un singur lucru bine: politica PDSR. Ar trebui să i se creeze condiții să o facă în cadrul unui post plătit din banii PDSR!

9 decembrie 1997

PS pe scurt

Primarul ieșean, Constantin Simirad, a demisionat din PAC

Vicepreședintele Partidului Alianței Civice, Constantin Simirad, primar al municipiului Iași, a demisionat din partid pe data de 8 decembrie. El a declarat că va înființa o nouă formațiune politică, Partidul Moldovenilor, cu sediul la Iași.

ILIE ȘERBĂNESCU

Către cititori

Neputînd să fiu și la guvernare și în presă trebuie, cu părere de rău, să mă despart de cititorii revistei „22". Revenirea la scurt timp mi-o doresc afectiv, dar, să fim sinceri, ar însemna un eșec al aventurii mele guvernamentale pe care am ales-o în virtutea criteriului moral de a te implica deși ți-ar fi mai bine sau mai comod de a nu te implica.

4 decembrie 1997

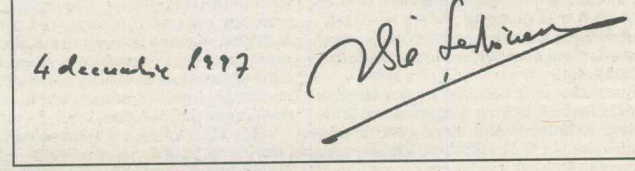

MICHAEL SHAFIR

DREPT LA REPLICĂ

Revenind la un citat...

Folosindu-se de dreptul domniei sale la replică, d-l Senator George Pruteanu îmi cere să-mi fac *mea culpa*. Mi-o fac. Dar nu pentru motivele cerute de dînsul.

În textul publicat în numărul 48 al revistei „22" scriam că d-l Pruteanu trebuie să aleagă între culpa demagogiei și cea a ignoranței. Greșeam. Răspunsul domniei sale demonstrează că se face vinovat de ambele. Iată de ce:

1) Refuz să cred că d-l Pruteanu nu știe că atunci cînd **într-un text sau într-un context politic** domnia sa face o trimitere la „Churchill", tot omul înțelege că e vorba de **Winston** Churchill. Sau crede d-l Pruteanu că tot românul, care, nu-i așa, îi poate cita pe de rost nu numai pe Văcărescu, Bolintineanu, Alexcsandri, Eminescu și (sar din lipsă de spațiu) „Corneliu Vadim Păunescu", e tot atît de versat în literatura engleză a secolului al optsprezecelea, și încă în laturile ei minorissime? Deci, a folosi o trimitere la Churchill fără a indica că e vorba de Charles Churchill e simplă demagogie. Demonstrație: „Optimistul vede covrigul, pesimistul vede gaura lui". Am citat din Wilson. Woodrow Wilson, președintele Statelor Unite, „ăl cu cele paișpe' pun'te"? Nooo. Harold Wilson, premierul laburist britanic? Nooooo. McLandburgh Wilson. Care McLandburgh? Să ne spună domnul senator, că el doar cunoaște literatura anglo-saxonă și citează din ea. E adevărat însă că l-am „adaptat" pe acest poet (tot minor și el) pentru a fi mai pe înțelesul cititorului. El nu vorbea de covrig, ci de „doughnut", adică gogoașă, care pe meleaguri anglo-saxone are gaură. Dar (cum se va vedea), gogoșile nu ar trebui să-l deranjeze pe d-l Pruteanu. Pentru a folosi un ultim exemplu mai familiar domniei sale, deși temporal inversat: ar spune d-l Pruteanu „cum a afirmat Maiorescu", citînd apoi din Toma George? Pînă aici demagogia.

2) Frauda constă în faptul că d-l Pruteanu afirmă că **știa** că îl citează pe Charles Churchill. De unde? Din traducere în limba română? Apărută la ce editură și în ce an? L-a citit în original? Mă îndoiesc, după rudimentara engleză pe care o folosește citînd (distorsionat) din „Churchill". Domnia sa scrie și spune „right or wrong, is my country". Pentru a avea sensul pe care dorește să îl folosească d-l Pruteanu, ar fi trebuit să spună „right or wrong, IT is my country". Sau e vorba și aici de un citat din poetul George Prutenew? Să fie clar: nu avem de a face cu greșeli tipografice, așa folosește dumnealui sintagma (oricum, inversată din limba engleză) în toate citatele la care face trimitere, și așa a folosit-o și de la tribuna senatului. Dar, recunosc, sintagma „right or wrong, is my country" este o traducere perfectă a românescului „bună, rea – e țara mea". Și d-l Pruteanu stăpînește limba română la perfecție, fără nici o îndoială.

Ce ar spune d-l Pruteanu dacă i-aș oferi următorul scenariu: cineva, undeva, i-a „aruncat" citatul, spunîndu-i că e din Churchill. S-a mai întîmplat și altora care lucrau „cu negrii". Fără a-și lua precauțiunea verificării, d-l Pruteanu s-a grăbit să facă afirmația pe care a făcut-o. Tot așa cum i s-a întîmplat „camaradului" Funar cînd cu steagul maghiar cu insignele Ungariei Mari, inclusiv cea a Transilvaniei. Doar mai-au și altele în comun, domnii Funar și Pruteanu. De exemplu, năstrușnice idei plebiscitare.

D-l Pruteanu scrie că intervenția mea, într-o chestiune care (lasă domnia sa să se înțeleagă) nu mă privește, „*a constituit (...) o tristă surpriză*". Din păcate, răspunsul domniei sale nu a constituit pentru mine nici o surpriză. Surprins și întristat am fost cînd am remarcat „rinocerizarea" unui intelectual pe care îl cunoscusem altfel. Între timp, m-am obișnuit.

Și pentru că nu vreau să abuzez de spațiul editorial și răbdarea cititorilor, voi rezuma neaoș. I-am oferit domnului Pruteanu posibilitatea să aleagă între a recunoaște că și-a furat căciula și a mărturisi că a încurcat borcanele. Domnia sa vrea însă să fure căciula altora, și borcanele (domeniu în care se bucură de o oarecare experiență) de asemenea. Nu-mi rămîne decît să adopt „metoda pruteană" și să închei cu un citat din... Marx: „*În general, nu uit niciodată fața cuiva pe care l-am cunoscut; în cazul dumneavoastră, însă, voi face o excepție*". Da, citatul îi aparține lui Marx. Groucho Marx.

Praga, 11 decembrie 1997

NICOLAE MANOLESCU, președintele PAC

„Trebuie să fim de partea celor care fac Reforma“

Interviu realizat de IULIAN ANGHEL

Cu cîteva săptămîni în urmă v-ați exprimat dorința ca partidul pe care îl conduceți să fie reprimit în CDR. Reamintiți-ne motivele pentru care acum trei ani v-ați considerat autoexcluși din CDR.

Motivele țin acum de istorie. Partidul Alianței Civice n-a dorit să semneze atunci un protocol, iar consecința a fost considerarea lui ca ieșit din CDR. La trei ani de la acele evenimente, ne putem reaminti și conținutul protocolului și opoziția noastră față de el, numai că nu cred că asta mai prezintă vreun interes. La urma urmelor, noi voisem atunci să punem lucrurile din Convenție într-o ordine; în al doilea rînd, ni s-a părut că deciziile în Convenție trebuiau luate de către partide și nu de către toate formațiunile din componența CDR. Timpul a trecut, Convenția este în momentul de față la putere, iar solicitarea noastră de a reveni în CDR se leagă de noul context politic, în care, pentru noi, sînt limpezi mai multe lucruri. Mai întîi, că în societatea noastră polarizarea este acum mai mare decît oricînd. Putem vorbi de cei care doresc reforma și de cei care nu doresc reforma. Nu mai e nevoie să spun cine nu dorește reformă, 7 ani au fost de ajuns să ne lămurim în privința lor. Anul de expectativă în care s-a găsit PAC după eșecul electoral din '96 a ridicat și întrebarea: cum poate fi util reformei partidul nostru, cu oamenii pe care-i are, cu programele pe care le-a pus la punct? Într-un singur fel: luînd pe față partea celor care vor să facă reforma. Noi nu întrevedem o a treia cale între reformiști și contrareformiști. Așa cum cei care nu doresc reforma se află, după '96, în dificultate, cei care au încercat să constituie un fel de a treia cale în viața politică, situată între foștii și actualii guvernanți, n-au reușit. În aceste condiții, singura noastră opțiune limpede a fost – în pofida tuturor dificultăților reformei, a greșelilor, a întîrzierilor, de care sîntem conștienți – Convenția Democratică.

Una dintre nemulțumirile partidului dv., înainte de ieșirea din Convenție, era legată de prestația unora dintre liderii CDR. Dacă veți reveni în Convenție, nu veți avea la un moment dat aceleași obiecții?

Noi știm foarte bine că politica se face cu oameni și că oamenii sînt cum sînt. Sigur că prestația multora dintre liderii actualei coaliții de guvernare nu e cea care ar fi trebuit să fie. Dar, culmea, tocmai aici noi ar trebui să avem un cuvînt de spus. Aș aminti că, în alegerile din 1992, PAC a reușit să propună oameni incontestabili și a avut primari în cîteva dintre cele mai importante orașe din țară. Cu alte cuvinte, bătălia noastră de a pune omul potrivit la locul potrivit a fost dată atunci cu cîștig. Este exact elementul pe care contăm și acum. Avem oameni și, fără să punem nici o condiție prealabilă pentru revenirea în Convenție, credem că oamenii aceștia vor putea și vor fi la un moment dat folosiți; pentru că, dacă reforma merge greu încă, una din cauze este de natură umană. Or, noi am dori ca potențialul nostru uman să fie valorificat. Fără îndoială, acest lucru presupune să ai și o anumită putere de seducție, pentru că un om nu poate fi băgat cu de-a sila pe gîtul partenerilor de coaliție. Dar noi ne bizuim pe cîțiva dintre oamenii noștri în așa măsură, încît nu e nevoie să-i impunem noi, ei sînt deja impuși. Rămînînd pe dinafară, acești oameni se demotivează treptat, din punct de vedere politic, se întorc la profesiile lor; și pierderea nu este numai a noastră ca partid, este și a guvernanților, care nu-și pot permite luxul să risipească atîta forță umană cînd se vede cu ochiul liber ce dificultăți au tocmai în privința asta.

În '92, PAC-ul reunea elita intelectuală a țării. Cîți dintre oamenii de valoare de atunci au mai rămas în PAC?

Vreau să vă spun că, de pildă, foștii noștri primari din marile orașe, de la Timișoara, Arad și Ploiești, sînt încă în rîndurile PAC. N-am pierdut nimic din punctul acesta de vedere, cu toate hemoragiile succesive.

L-ați pierdut recent pe d-l Constantin Simirad, primarul Iașiului...

D-l Simirad dorește să creeze un partid al moldovenilor. Nu cred în partidele regionale. Dar îi respect d-lui Simirad opțiunea.

România a pierdut 7 ani

Conduceți un partid de orientare declarat liberală. Ați făcut, de-a lungul timpului, mai multe încercări de a reuni într-o singură formulă diferitele formațiuni liberale. Ce se observă însă e că, mai mult sau mai puțin, liberalilor nu le prieste în sînul Convenției. Cum comentați acest lucru?

Aici sînt mai multe paradoxuri. Reforma este liberală, dar cei care se găsesc în avangarda reformei nu sînt liberali. Acesta ar fi un motiv în plus pentru revenirea noastră: prin prezența noastră în Convenție, vrem să întărim legătura dintre natura liberală a reformei și formațiunile declarate liberale. Un alt paradox este acela că liberalii vor de foarte, foarte multă vreme să se unească, dar, de fiecare dată cînd au încercat, rezultatul a fost mai multe formațiuni decît cele intrate în procesul de restrîngere a numărului. Este un lucru cît se poate de rău, dar el ține într-un fel de structura liberalismului. E și motivul pentru care noi am propus, de fiecare dată cînd a venit vorba de unirea mișcării liberale, o formulă de federalizare și nu una de topire a partidelor într-unul singur. Liberalii sînt, prin vocație, niște oameni care contează mai mult pe individualism decît pe spiritul colectiv și, ținînd seama de asta, pare normal să existe între liberali mai multe puncte de vedere, și chiar divergențe, decît între membrii unor formațiuni cu un spirit colectivist mai pronunțat. O federalizare liberală am încercat în '94, cînd am și reușit să strîngem toate cele patru formațiuni care se proclamau ca atare. Ne-a despărțit, în '95, bariera Convenției. Noi credem că și acum se poate face un asemenea pas spre federalizare, cel puțin într-o primă etapă. Avantajele unei asemenea formule ar fi nu numai menajarea susceptibilităților individualiste ale liberalilor, dar și menținerea identității unor formațiuni care sînt asemănătoare, dar care nu au nici istorie, nici tradiție și, aș spune, nici programe absolut identice. Încercarea de a ne topi acum într-un singur partid ar duce la pierderi din toate părțile. Și cred că nu ne mai putem permite să pierdem oameni. Cînd oamenii sînt valoroși profesional și au unde se duce, cum se spune, e ușor să-i pierzi pentru politică. Grav e faptul că rămîn agățate cu orice preț de politică tocmai mediocrițile, care n-au cum să se mai întoarcă la fosta profesiune. Și acesta este un paradox.

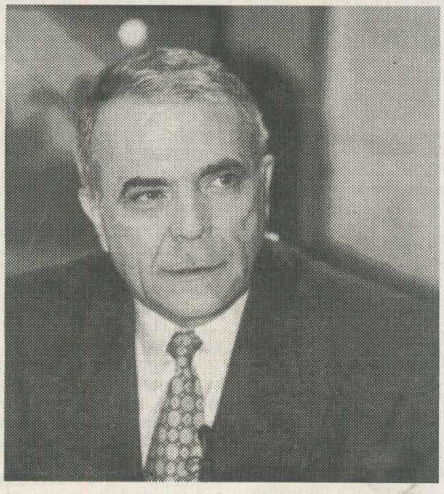

Cum apreciați mersul reformei?

Mult mai lent și mai împiedicat decît ar fi fost de dorit. Încerc să privesc lucrurile cu obiectivitate și-mi dau seama că, din perspectiva acelora care construiesc și aplică reforma, dificultățile apar altfel decît din exterior. Sînt nenumărate explicații pentru aceste dificultăți. Le înțeleg, dar, pe de altă parte, mă uit cu spaimă la ceas; pentru că mă tem foarte tare să nu se reproșeze și actualilor guvernanți ceea ce s-a reproșat predecesorilor lor, anume, pierderea de timp. România a pierdut 7 ani. Poate pierderile de acum să nu fie atît de îngrozitoare, dar eu cred că nu ne-am putea permite nici pierderi foarte mici. Aici ar trebui ca interesul național să prevaleze. Ceea ce m-a deranjat în disputa pentru remaniere a fost tocmai faptul că interesele partidelor și ale persoanelor au părut a trece pe primul plan. Dar trebuie să recunosc că, pînă la urmă, remanierea a fost serioasă. Aș fi preferat însă să nu văd culisele, ci un spectacol bine regizat, cu un scenariu limpede și soldat cu niște soluții radicale. Dedesubturile, neînțelegerile, conflictele personale sau de partid, toate astea fac o impresie foarte proastă. Am mereu în minte felul în care a fost anunțat Guvernul Marii Britanii, după ce Partidul Laburist a cîștigat alegerile. De pe o zi pe alta, guvernul, de la un capăt la altul, fără nici un fel de discuție, a fost pus în funcțiune – ceea ce înseamnă că el exista mai dinainte. Sigur, acolo nu era vorba de o coaliție, era un singur partid. Coaliția ridică unele piedici. Dar nu este mai puțin adevărat că întîrzierea în constituirea guvernului de anul trecut, întîrzierea remanierii acum, dau impresia că foarte mulți dintre cei direct implicați, în loc să se gîndească la interesul național, se gîndesc la interesele de partid și interesele proprii.

A existat nu de mult un zvon referitor la posibilitatea refacerii unității dintre Partidul Alianței Civice și Alianța Civică, de „refacere a celulei“. Este posibil așa ceva?

Sigur că refacerea legăturilor dintre noi ar fi posibilă, ba, cred eu, chiar utilă. Să nu uităm că PAC a fost acel segment din Alianța Civică, de la începutul anilor '90, care a dorit să transforme ideea politică în acțiune. Noi toți am rămas membri fondatori în Alianța Civică, conform statutului Alianței. Cei mai mulți membri ai partidului au fost membri și membri fondatori ai Alianței, după cum, cei mai mulți din Alianță au intrat în PAC. Problema unei unificări între PAC și AC nu se poate pune însă în termenii aceștia, de „refacere a celulei“. Nu e posibil ca, în momentul de față, toată Alianța Civică să se unifice cu PAC. Acolo sînt pnț-iști, pnl-iști, sînt membri ai zeci de partide. Dar dacă vorbim de legături, sigur ele s-ar putea reînnoda pe ideea noastră comună de la început, aceea de a corecta, din punct de vedere civic, liberalismul.

Pretutindeni intelectualii fac politică

Alianța Civică și-a exprimat și ea nemulțumirea față de nefuncționarea Convenției, față de rolul îngust pe care-l au formațiunile civice în cadrul Convenției...

Nemulțumirea AC nu este legată atît de caracterul civic al Alianței, cît de nefuncționarea Convenției, dacă am înțeles bine. Cred că Alianța Civică are dreptate să tragă un semnal de alarmă, pentru că din toate sondajele rezultă foarte limpede că partidele din Convenție, luate separat, au pierdut din procentele de intenție de vot, în vreme ce Convenția Democratică, în ansamblu, s-a menținut la un nivel acceptabil. Dacă-i așa, trebuie să avem grijă ca CDR să funcționeze. Înțeleg, pe de altă parte, că, luați cu treburile guvernării, trebuind să gestioneze o economie într-o stare catastrofală, guvernanții n-au mai avut timp de protocoalele interminabile ale unor întîlniri din Convenție. Dar nu-i mai puțin adevărat că CDR trebuie să-și regăsească timpul și capacitatea de a se reuni și de a funcționa, tocmai pentru că ea continuă să reprezinte un factor de speranță pentru electorat. Te uiți în jur și te întrebi: cu cine vor vota oamenii în 2.000, cînd vor fi alegerile? Și-ți dai seama că s-ar putea întîmpla ca peste jumătate din electoratul românesc să nu mai știe cu cine să voteze. Dacă Convenția nu se pune într-un fel pe picioare și nu dă semne de cooperare înlăuntrul ei, s-ar putea ca paguba să fie pentru întreaga națiune.

Aveți o emisiune culturală pe un important canal de televiziune, emisiune care, după cum reiese din ultimul sondaj de opinie, se află în fruntea preferințel telespectatorilor. Sînteți, de asemenea, liderul unui partid politic. Cum împăcați cultura cu politica?

Nu m-am gîndit niciodată că există o incompatibilitate sau un conflict între cele două. La urma urmelor, politicul face parte din cultură, este un sector al culturii. A spune astăzi că omul este un „animal politic“, după cum știm de la Aristotel, este aproape o banalitate. Singura problemă ar ține de politica practică, de acea acțiune care presupune un anume buget de timp. Or, aici trebuie să recunosc că, de șapte ani de cînd fac politică, timpul pe care-l afectam înainte lecturii și meseriei mele de profesor de literatură s-a înjumătățit. Dar cineva trebuie să facă lucrurile astea. Pretutindeni în lume, intelectualii fac politică. Ar fi puțin caraghios să ne întrebăm acum dacă, de pildă, era mai profitabil pentru cultura română ca Alecsandri să fi stat mai mult la Mircești și să fi scris, în loc să bată Europa în lung și-n lat pentru susținerea alegerii lui Cuza ca domnitor al celor două principate. Să ne gîndim la timpul pe care l-a pierdut, să spunem, Titu Maiorescu, care în 1870, cînd avea doar 30 de ani, a intrat în politică și a devenit apoi șef de partid, ministru și prim-ministru. Timpul acesta, sigur, a fost luat din activitatea lui de critic literar. Ne întrebăm acum ce-ar mai fi scris Maiorescu dacă nu intra în politică? Totdeauna s-a întîmplat așa, și nu numai în societăți cu democrații oarecum incipiente, cum era societatea românească sub Carol I. Sînt atîția oameni politici care scriu cărți și nu neapărat cărți de politică. De Gaulle a publicat cîteva volume de memorii care intră în bibliografia literară a Franței prin calitatea literară și prin limba lor. Acum să ne întrebăm: ce s-ar fi întîmplat dacă De Gaulle, în loc să stea la Londra în timpul războiului și după aceea să conducă Franța vreme de două decenii și jumătate, ar fi stat la masa de scris? Sînt întrebări care, de fapt, n-au nici un sens. Sigur că acțiunea politică presupune un anume sacrificiu de timp, de energie, dar nu există altă soluție. Ajungem mereu la întrebarea: dacă nu noi, atunci cine?

(Continuare în pagina 6)

„Sîntem victimele

Interviu cu MARKO BELA, președinte al UDMR,

După dezbaterile din Senat, din 9 decembrie, asupra Ordonanței 36/'97 de modificare a *Legii învățămîntului*, prin vot secret s-au adoptat amendamentele Comisiei de specialitate defavorabile învățămîntului în limbile minorităților. În aceste condiții, senatorii UDMR s-au retras de la dezbateri. Pe 10 decembrie, o delegație a UDMR s-a întîlnit cu președintele Emil Constantinescu. Tot pe 10 decembrie, Biroul de Coordonare, Conducere și Control al PNȚCD a hotărît să repare în Camera Deputaților defecțiunea din Senat. În Cameră votul va fi deschis. Pe 12 decembrie, Doina Cornea, Gabriel Andreescu, Smaranda Enache și Renate Weber au trimis Consiliului Reprezentanților, (care urma să se întîlnească pe data de 13–14 decembrie ca să decidă dacă UDMR rămîne sau nu la guvernare), o scrisoare deschisă, solicitînd Consiliului Reprezentanților să nu voteze ieșirea UDMR: *„Credem că prezența UDMR la guvernare este spre binele României și servește comunității maghiare"*, se arată în scrisoare. În ajunul întîlnirii Consiliului Reprezentanților, i-am solicitat președintelui UDMR, Marko Bela, un interviu în care senatorul explică cum s-a ajuns la neașteptata soluție adoptată de Senat. *(I.A.)*

Domnule președinte, ce s-a întîmplat în ședința din 9 decembrie, din Senat, și cum s-a ajuns aici?

Textul Ordonanței de urgență, încă de cînd a fost negociat prima dată, a suportat fel de fel de propuneri. Am ajuns la niște texte comune cu care au fost de acord toți liderii coaliției. În pofida acestor înțelegeri, sub dirijarea domnului senator Pruteanu, președintele Comisiei pentru învățămînt, s-a ajuns la o altă variantă. Față de Ordonanța de urgență, ea restrînge drepturile învățămîntului în limba maternă. Noi am încercat de mai multe ori să reînnoim înțelegerile față de modificarea *Legii învățămîntului*. Am ajuns la un protocol, semnat pe *3 decembrie*, în care liderii coaliției și-au reînnoit acordul față de articolele privind învățămîntul în limba maternă prevăzute în textul Ordonanței de urgență, excepție făcînd un singur alineat, cel referitor la predarea istoriei și geografiei. Acolo n-am reușit să ne convingem partenerii că va trebui respectat textul Ordonanței de urgență și s-a stabilit că fiecare va vota după propria conștiință.

Cu acest protocol și cu acest angajament reînnoit am ajuns, pînă în ziua de 9 decembrie, la primul alineat luat în dezbatere în ziua respectivă. El dispune în legătură cu metodologia predării limbii române în școlile minoritare (art. 120 alin.1). Ideea noastră este că pentru copiii minoritari, care nu cunosc limba română de la început, trebuie să alegi o altă metodologie, pentru a se însuși cît mai bine limba, nu numai în clasele I–IV, ci și în clasele V–VIII. Spre surpriza noastră, s-a adoptat varianta modificată a textului de Ordonanță, anume că numai în clasele I–IV ar putea să existe o astfel de metodologie. Am cerut pauză, am discutat cu liderii coaliției, i-am rugat să se respecte protocolul, ne-am chemat miniștrii, care erau în ședință de guvern, să ne consultăm și cu ei. Am considerat că dacă acceptăm să se lucreze în continuarea așa, atunci, practic, se vor restrînge din nou drepturile învățămîntului în limba maternă. Am discutat cu reprezentanții coaliției și am stabilit ca acest articol să rămînă în suspensie. Între timp, se votase ca istoria și geografia să se predea în limba română. Noi n-am fost de acord cu acest lucru, dar știam dinainte, și așa figura și în protocol, că vor fi mai multe opțiuni, deci n-am avut ce face. Cu toate că eu sînt profund nemulțumit de acest alineat, protestul nostru nu s-a referit la problema respectivă. Deci am reintrat la dezbateri, alineatul privind învățămîntul tehnic și profesional a trecut, dar într-o variantă bună, de-abia, de-abia. În schimb, a căzut alineatul privind dreptul de a avea în învățămîntul universitar grupe, secții, colegii, facultăți, instituții de învățămînt în limba maternă. În varianta Pruteanu, n-am avea dreptul să avem facultăți sau instituții de învățămînt de sine stătătoare, ci numai grupe și colegii. S-a votat varianta Pruteanu.

Atunci am ieșit pentru că era clar că nu s-a respectat protocolul, cu toate că, cu o oră înainte, primisem asigurări că așa se va vota, conform Ordonanței 36.

Votarea articolului 120, cel referitor la predarea limbii române după manuale speciale pentru minorități, s-a făcut în conformitate cu regulamentul Senatului?

Acolo s-a votat alineatul într-o formă potrivită – ciclul primar și gimnazial cu manuale specifice. După aceea, cînd am trecut peste votul alineatului următor, s-a ridicat domnul Liviu Maior, s-au ridicat cei din PDSR și au afirmat că ei au avut un amendament la alineatul 10, deci la cel referitor la problema manualelor, și că acel amendament nu a fost supus la vot. Domnul Radu Vasile a acceptat acest lucru, a supus din nou la vot alineatul, acesta a căzut și am ajuns la o variantă care e în contradicție cu ceea ce se votase mai înainte. Erau două variante: manuale specifice și pentru gimnaziu sau manuale specifice doar la ciclul primar. E absurd, pentru că într-o jumătate de oră s-au votat două variante opuse. Aici, regulamentul, după părerea mea, are niște lacune.

Ce reprezintă asigurările pe care vi le-a dat președintele?

Președintele are un rol, și anume promulgarea legii. El ar putea să nu promulge o lege necorespunzătoare, numai că, după părerea noastră, n-ar trebui să ajungem acolo. N-am putea să acceptăm ca în Parlament legea să fie votată într-o formă necorespunzătoare.

Nu ne mai putem baza pe promisiuni

S-au avansat două soluții pentru această criză. Una, propusă de domnul Verestoy, de-a se lua în considerare revotarea articolelor în discuție în Senat,pe baza precedentului creat de revotarea art. 120, cea de-a doua, de a se aștepta votul din Camera Deputaților, urmînd ca o Comisie de mediere să apropie cele două puncte de vedere. Cum comentați aceste două variante?

E posibil ca în Camera Deputaților să se îmbunătățească textul și să ne întoarcem la textul Ordonanței de urgență. Acolo, într-adevăr, sînt șanse mai mari. Sper că nu se va mai adopta această modalitate bizară, cu votul secret. Dar noi sîntem victimele unui proces de amînare a unor soluții. Fiindcă atunci cînd prima dată a fost înaintat, la începutul verii, în Senat, proiectul de lege, s-a văzut foarte bine că domnul Pruteanu a început să tergiverseze dezbaterea legii. Ni s-a spus: *„în această sesiune nu vom mai reuși, dar am putea să încercăm cu Ordonanța de urgență"*. Noi am fost pentru o Ordonanță de urgență pentru a avea, totuși, pentru toamnă deja soluții. A venit toamna, am început să lucrăm în Comisia pentru învățămînt pe Ordonanța de urgență și am observat că lucrurile nu merg cum ar trebui. Unii colegi din coaliție au absentat, domnul Pruteanu a votat împreună cu opoziția. Am încercat să căutăm o soluție încă din comisie. Ni s-au dat asigurări că, dacă în comisie nu se reușește, în plen să fim siguri că va merge bine. Am ajuns în plen și no a mers deloc bine, am semnat protocoale, nici alea nu au fost respectate. Acum ni se dau asigurări că în Camera Deputaților va merge mai bine. Nu zic că nu va merge bine, dar eu nu mai pot să-mi permit să mă bazez pe promisiuni, pentru că de vreo două–trei ori am pățit-o cu astfel de promisiuni. Cîteodată poate, nu prea avem ce face decît să căutăm

„Trebuie să fim de partea celor care fac Reforma"

(Urmare din pagina 5)

A fost o întreagă discuție acum cîteva luni, cînd din Televiziunea Română s-au retras mai multe emisiuni culturale. Din punctul dv. de vedere, de om de cultură și de realizator tv. cum vedeți discuția dezvoltată în jurul ideii de „cultură făcută prin televizor"?

Televiziunea este instrumentul cu cea mai mare pătrundere, în momentul de față, și cu aria de răspîndire cea mai largă. Or, toată discuția care s-a dus atunci a scăpat din vedere tocmai acest aspect: anume, că, dacă televiziunea sacrifică dimensiunea culturală, ea nu mai joacă rolul pentru care este născută, pentru care este chemată. Nu e vorba aici de a nu mai avea o emisiune de teatru, literatură, sau de muzică, ci este vorba de faptul că televiziunea continuă să ducă, într-un public extrem de larg, niște mesaje aculturale. Degeaba avem cîteva publicații culturale; tirajul lor, la un loc, nu înseamnă decît o părticică din „tirajul" unei emisiuni de televiziune. Televiziunea Română a greșit în momentul în care a lichidat astfel de emisiuni sub cuvînt că sînt proaste. Puteau să fie proaste, și unele chiar erau, dar trebuiau înlocuite cu altele mai bune. Acum, TVR poate să spună: am căutat oameni, nu i-am găsit, n-avem destui bani să plătim. Da, e adevărat, dar nu cred că, la prestigiul ei, Televiziunea Română nu-și putea permite ca patru–cinci personalități din patru–cinci zone culturale să aibă cîte o emisiune, bine retribuită, evident, și care să țină atenția treză pentru ce se petrece pe micul ecran. Pentru că, altfel, fac televiziunile comerciale ceea ce trebuie să facă televiziunea publică, și e spre lauda lor că o fac. Numai că televiziunea publică trăiește, totuși, din subvenții, în timp ce televiziunile comerciale trăiesc din ce cîștigă.

Discuția de atunci nu s-a referit numai la calitatea emisiunilor, ci și la audiența acestora.

Indiscutabil, un post de televiziune, public sau comercial, trebuie să țină seama de audiență. Numai că aș vrea să atrag atenția asupra unui lucru: cînd spunem audiență, nu ne gîndim neapărat la cantitate. Dacă efectuăm o rată de ascultare și ne limităm la atît, la un procentaj oarecare, n-am rezolvat nimic. Important este să se vadă ce categorii de ascultători intră în acele procente. Pentru că, dacă, de pildă, eu fac o emisiune și constat că ea are circa jumătate de milion de ascultători (dau un exemplu absolut fictiv), pe mine nu mă interesează atît că sînt o jumătate de milion și că ar putea veni cineva care să facă o emisiune care să fie urmărită de două milioane. Mă interesează și din ce se compune jumătatea asta de milion. Dacă în acest număr există 100.000 de oameni care nu s-au uitat niciodată la televizor la o emisiune culturală, atunci eu spun că emisiunea trebuie păstrată. Dacă vom continua să facem emisiuni pentru noi înșine, dacă eu chem un actor sau un regizor la emisiunea mea și la această emisiune se uită actorii și regizorii care, oricum, știu mai bine decît alții despre ce este vorba, n-am cîștigat mare lucru. În momentul în care la această emisiune se vor uita oameni care habar n-au ce e cu teatrul, dar care cu ocazia asta află, atunci spun că este un cîștig adevărat. Nu numai cantitatea contează, ci toate celelalte date care ne pot susține în ideea de a aduce oameni către tipul acesta de televiziune și de emisiune individuală.

Presa se condamnă la un soi de efemeritate

În momentul de față, constatăm următorul lucru: dacă moare un mare poet, presa dă știrea asta printre rînduri, în paginile 4, 5, 6. În schimb, dacă moare un om politic oarecare, iar acest lucru, în absolut, poate să nu aibă o altă importanță decît faptul că, la un moment dat și cu totul întîmplător, el a fost șef de partid sau ministru, îl dă pe prima pagină. Menținem astfel atenția oamenilor fixată pe niște evenimente fără mare relevanță. Dacă am face acum un sondaj, am constata că 80% dintre români au auzit de Gică Hagi, și numai 10% de Marin Sorescu. Aici este forța televiziunii și aici este importanța ei; de a aduce în atenția oamenilor elemente și personalități care rămîn de fapt în istoria țării. la gîndiți-vă cum ar arăta acum un ziar de pe la sfîrșitul secolului trecut, în care am afla tot felul de minuni despre personalități, știu eu din ce domenii, dispărute complet în neantul timpului, și n-am afla nimic despre moartea lui Eminescu sau despre Titu Maiorescu. Mi s-ar părea complet caraghios. Cu asta vreau să vă spun că presa se condamnă la un soi de efemeritate. Mă tem foarte tare că, peste decenii, deschizînd ziarele de astăzi, vom avea nevoie de glose pentru a înțelege cine sînt protagoniștii diferitelor evenimente, semnalate cu mare tam-tam pe prima pagină, vreme de zile și săptămîni la rînd.

Notă: Pe 12 decembrie, CDR a luat în discuție cererea PAC de revenire în Convenție. O decizie va fi însă luată după aprobarea noului statut de funcționare a CDR.

unui proces de amînare“

realizat de IULIAN ANGHEL

şi noi nişte garanţii care, de fapt, nu pot să fie altceva decît promisiuni, protocoale, angajamente. De aceea, am fi vrut ca încă în Senat să corectăm legea, întorcîndu-ne la unele articole, fiindcă s-a creat acest precedent la procedură în ceea ce priveşte revotarea. Vom vedea.

Diferenţa dintre un politician şi un om de stat

Aţi avut pe 10 decembrie o discuţie cu parlamentarii UDMR. Ce aţi hotărît?

Am încercat să analizăm situaţia, fiecare a venit cu informaţiile şi cu analiza lui. Soluţia nu prea e în mîna noastră. Noi avem o soluţie, aceea de a ieşi din coaliţie, de exemplu, dacă în Consiliul Reprezentanţilor se va ajunge la o concluzie în acest sens. Sau soluţia de a rămîne, cu anumite condiţii. Formaţiunile aşa-zise româneşti din coaliţie ar trebui să analizeze fiecare dacă pot şi vor să fie în aceeaşi alianţă cu noi. Numai dintr-un interes momentan, conjunctural, eventual legat de imaginea României în exterior, nu vom putea colabora. Ar trebui o analiză foarte rapidă şi foarte tranşantă în ceea ce priveşte naţionalismul extremist, şovinismul care a apărut în sînul formaţiunilor partenere. Şi aici mă gîndesc în primul rînd la acest curent din PNŢCD reprezentat în primul rînd de domnul Pruteanu. După părerea mea, ideile expuse de domnul Pruteanu alunecă spre un extremism deosebit de periculos, spre o tentă şovină. Partenerii noştri ar trebui să-şi dea seama că, indiferent dacă sînt în alianţă cu UDMR-ul sau nu, cu astfel de idei nu poţi porni spre Europa, spre aşa-zisa Europă integrată. Oricît de dureroasă ar fi o astfel de sancţiune, atitudini gen Pruteanu (însuşi Pruteanu, oricît de popular ar fi) ar fi trebuit sancţionate de mult. Partenerii noştri ne-au spus că acum nu au ce să facă fiindcă domnul Pruteanu este foarte popular, opinia publică îl ascultă ş.a.m.d. Dar dacă am revedea puţin istoria acestui secol, n-am vedea oare că extremiştii, fasciştii din diferite ţări ale Europei au avut un anumit efect asupra opiniei publice? N-au fost foarte populari, în anumite perioade şi în anumite momente, în faţa opiniei publice? E o popularitate ieftină şi în acelaşi timp foarte periculoasă. Nu ştiu cine a spus că între un politician şi un om de stat diferenţa este că omul de stat se gîndeşte la generaţiile viitoare, iar politicianul se gîndeşte la alegerile viitoare. N-ar trebui să ne gîndim numai la alegerile viitoare, însă inclusiv alegerile viitoare pot fi cîştigate numai printr-o atitudine foarte clară şi prin sancţionarea tuturor demagogilor.

Dacă Consiliul Reprezentanţilor va vota ieşirea din coaliţie, nu credeţi că vă va fi mai greu să vă impuneţi punctul de vedere?

Ne va fi mult mai greu şi nouă, dar cred ne va fi mai greu tuturor, inclusiv coaliţiei. O astfel de ieşire nu ştiu cui i-ar folosi. Dar, în acelaşi timp, cu toate că eu am optat de la început pentru o coaliţie, şi optez şi în continuare pentru o astfel de alianţă, totuşi există şi o limită de acceptabilitate, dacă vreţi, în sînul UDMR şi în opinia publică maghiară din România. Suporţi anumite lovituri de dragul colaborării şi de dragul viitorului, dar nu le suporţi la infinit.

11 decembrie 1997

Preşedintele şi UDMR

O delegaţie a UDMR, formată din preşedintele Marko Bela, senatorul Verestoy Attila şi deputatul Arpad Marton, a avut o discuţie cu preşedintele României, Emil Constantinescu pe 10 decembrie 1997.

În urma acestei discuţii s-au convenit următoarele:

1. În legătură cu conflictul generat de imobilul de la Odorheiul Secuiesc, se va respecta cu stricteţe destinaţia pe care donatorul, organizaţia elveţiană Basel Hilft, a decis-o – şcoală de copii cu handicap –, precum şi hotărîrile cu caracter definitiv ale justiţiei. Este necesară o detensionare rapidă a situaţiei, în spiritul respectării legilor şi competenţelor pe plan naţional şi local şi instaurarea unor relaţii de cooperare, inclusiv în cadrul unui consiliu de administraţie.

2. În cazul *Legii învăţămîntului*, preşedintele va solicita senatorilor CDR să susţină, aşa cum a fost convenit în prealabil, amendarea articolelor referitoare la drepturile minorităţilor naţionale de a se instrui în limba maternă. Preşedintele îşi reiterează ferm poziţia privind necesitatea predării, în cursul gimnazial şi liceal, a istoriei şi geografiei în limba română şi împotriva separării Universităţii „Babeş-Bolyai“, care trebuie păstrată într-o formă unitară, apţă să promoveze colaborarea universitară şi culturală româno-maghiară. În acelaşi timp, *Legea învăţămîntului* trebuie să asigure minorităţilor posibilitatea organizării tuturor formelor de învăţămînt în limba maternă, inclusiv dreptul la înfiinţarea unei universităţi cu predare în limba maghiară. Respectarea acestui angajament este benefică pentru interesele statului român, vizînd respectarea similară a dorinţei minorităţilor româneşti din ţările din jurul României de a urma în limba maternă, română, toate ciclurile de instruire, inclusiv universitare. Aceste drepturi sînt înscrise, de altminteri, nu numai în documente internaţionale recunoscute de România, ci şi în tratate încheiate de statul român cu ţări vecine, iar contestarea lor în România ar putea impieta asupra exercitării unor drepturi obţinute în folosul românilor din afara graniţelor.

3. Soliditatea alianţelor politice şi stabilitatea politică din România sînt esenţiale pentru reuşita programului de guvernare, în ansamblu, şi în mod cu totul special, acum, în preziua unor decizii capitale pentru viitoarea construcţie europeană. Pe plan european şi mondial, cooperarea româno-maghiară este considerată un model, ceea ce conferă României o şansă în plus în vederea hotărîrilor pe care urmează să le adopte la 12 şi 13 decembrie a.c. Conferinţa şefilor de state şi de guverne din Uniunea Europeană de la Luxemburg.

Biroul de presă al Preşedinţiei României
10 decembrie 1997

Miniştri monarhişti

PS pe scurt

Mai multe zeci de personalităţi, printre care şi trei miniştri ai actualului cabinet (Ion Caramitru, ministrul Culturii; Dinu Gavrilescu, ministrul Agriculturii şi Sorin Bottez, ministru al Departamentului Informaţiilor Publice), au semnat, cu aproximativ o lună în urmă, în perspectiva împlinirii, la 30 decembrie, a 50 de ani de la abdicarea forţată a Regelui Mihai I, o declaraţie prin care cereau reinstaurarea monarhiei, singura instituţie capabilă, în opinia semnatarilor, să scoată ţara din actuala criză. Pe 9 decembrie, Preşedinţia a făcut public un comunicat în care, după ce-şi reafirmă respectul pentru dreptul fiecărui cetăţean la liberă opinie, drept înscris în Constituţie, aminteşte că *„membrii executivului au renunţat implicit la o parte din drepturile lor de opţiune liberă în momentul în care s-au angajat să-şi îndeplinească mandatul pentru care au fost numiţi în guvern pe temeiul Constituţiei în vigoare şi prestînd jurămînt pentru această Constituţie. Atîta vreme cît se află sub jurămînt, membrii guvernului nu se pot deroga de la acest angajament solemn şi liber exprimat“*. Drept urmare, preşedintele Emil Constantinescu a cerut primului-ministru să solicite imperativ celor trei membri ai cabinetului său să-şi precizeze în mod oficial poziţia şi *„să opteze între calitatea de membri ai Guvernului României şi libertatea de opinie“*.

Pe 10 decembrie, într-o discuţie cu primul-ministru, Victor Ciorbea, cei trei membri ai cabinetului său „şi-au exprimat regretul“ de a fi semnat acea declaraţie şi s-au angajat ca pe viitor să nu mai facă astfel de declaraţii. Victor Ciorbea nu va lua nici o măsură împotriva celor trei miniştri întrucît, a spus primul-ministru, comunicatul fusese semnat cu o lună mai înainte ca el să fi luat hotărîrea fermă de a nu mai permite miniştrilor cabinetului său să facă declaraţii publice care contravin liniei promovate de guvern.

PS pe scurt

Preşedintele Georgiei, Eduard Şevardnadze, la Bucureşti

Preşedintele Republicii Georgia, Eduard Şevardnadze, s-a aflat într-o vizită oficială la Bucureşti, în zilele de 10 şi 11 decembrie, fiind însoţit de miniştrii Energiei şi Combustibilului, Transportului, Comerţului şi Relaţiilor Externe. În urma discuţiilor dintre preşedinţii României şi Georgiei s-a hotărît deschiderea de ambasade la Bucureşti şi Tbilisi, respectiv consulate la Constanţa şi Poti. Cei doi preşedinţi au mai hotărît susţinerea reciprocă în cadrul organismelor internaţionale, preşedintele Georgiei declarînd că interesele strategice ale celor două ţări coincid. S-au discutat şi probleme legate de includerea României în proiectul TRACECA, de transport al resurselor energetice din zona caspică, prin Marea Neagră, către Europa Centrală. Documentele bilaterale semnate se referă la cooperarea dintre porturile româneşti şi cele gruzine, evitarea dublei impuneri, promovarea şi protejarea investiţiilor. Preşedintele Şevardnadze s-a aflat, în ultima zi a vizitei, la Constanţa.

M.S. Regele şi monarhiştii

Biroul de Presă al Majestăţii Sale Regelui Mihai a primit textul declaraţiei semnate de un grup de intelectuali şi politicieni, declaraţie publicată ieri în presa din ţară, şi este împuternicit să facă următoarele precizări:

Nici Majestatea Sa Regele şi nici un alt membru al Familiei Sale sau al Biroului Majestăţii Sale nu au fost consultaţi în legătură cu această iniţiativă şi nu s-au implicat în nici un fel în elaborarea acestui text. De la alegerile de anul trecut – alegeri care s-au desfăşurat în calm şi spirit democratic –, Majestatea Sa a declarat în repetate rînduri că priorităţile cărora trebuie să le facă faţă România în acest stadiu sînt reconstrucţia economică, consolidarea poziţiei sale politice şi integrarea în instituţiile europene. Majestatea Sa şi-a devotat timpul şi energia pentru atingerea acestor scopuri şi intenţionează să continue în acest fel şi în viitor.

Nimeni nu este mai conştient decît Majestatea Sa de rolul Său istoric şi de responsabilităţile constituţionale ce-I revin, responsabilităţi care nu trebuie să-I fie reamintite şi pe care le-a respectat întotdeauna. Prima şi cea mai importantă îndatorire pe care Majestatea Sa Regele şi-o asumă este de a conlucra pentru binele şi prosperitatea Poporului Român. În acest spirit, Majestatea Sa consideră că ridicarea unor chestiuni constituţionale nu ar aduce avantaje stabilităţii propriei noastre ţări, în acest moment crucial al existenţei noastre.

Aniversarea a cincizeci de ani de la actul abdicării forţate reprezintă un eveniment tragic al istoriei noastre, care nu trebuie să fie uitat de nici unul dintre români. Dar orice evocare a acestui moment trebuie să aibă drept scop realizarea reconcilierii naţionale şi nicidecum crearea unor noi diviziuni sociale.

În acest spirit al reconcilierii şi dorind să privească viitorul cu încredere şi speranţă, Majestatea Sa Regele Mihai va petrece Sărbătorile de Crăciun şi Anul Nou împreună cu Familia Sa, în mijlocul poporului Său.

Orice acţiune care ar încerca să tulbure acest spirit de reconciliere sau să extragă capital politic din acest eveniment va fi considerată neproductivă pentru ţară.

Versoix, 10 decembrie 1997

Cine a tras la

Interviu cu TRAIAN ORBAN, președintele Asociației „Memorialul Revoluției“,

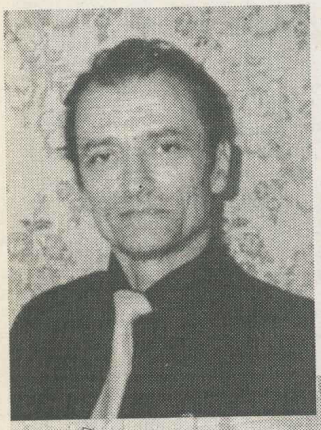

• Născut în 20 februarie 1944 la Petroșani • Facultatea de Medicină Veterinară (1973) • Medic veterinar și șef de fermă zootehnică • În 1989, era șef de fermă la CAP-ul din Cadăr, com. Tormac, Timiș • În urma rănirii – fractură cominutivă la nivelul femurului stîng –, pensionat de invaliditate, gradul II, în 1992 •

Cînd și cum ați fost rănit ?

Am fost printre primii răniți în 17 decembrie în Piața Libertății, în apropierea garnizoanei municipiului Timișoara. Eram într-o mare de manifestanți, se scandau lozincile noi și dragi, eram fericiți. Nu ne închipuiam că primele gloanțe care se vor trage ar putea fi împotriva noastră, nu eram înarmați. În fața noastră erau cordoane de militari. Mai înainte intrasem în dialog cu ei, le-am dat țigări, le-am spus: *„Frații, nu trageți, sînteți copiii noștri, sînteți frații noștri!“*. Ei aveau cartușe. Au fost alții care au tras, dinspre Casa Armatei și din garnizoană, de unde au ieșit trei bărbați îmbrăcați în haine militare și trei civili înarmați cu pistolete. Și cei de la nivelul Casei Armatei trăgeau, din partea cealaltă. Unii manifestanți au incendiat o mașină și un TAB, alții au blocat un tanc.

Ce s-a întîmplat după ce ați fost rănit?

Am fost transportat la Spitalul Județean. Am stat, aproape două ore, dezbrăcat pe un coridor, lîngă urgență. Pe jos erau răniți, unii strigau de durere, erau și morți, unul lîngă altul. Aveam impresia că așteptăm să murim. Am avut noroc că m-a cunoscut un brancardier. I-am cerut să-mi aducă o pătură și să mă trimită la ortopedie, că eram rănit la picior. Așa am scăpat din infernul de la Spitalul Județean, mulțumesc lui Dumnezeu. Tot Dumnezeu a făcut miracolul să vină un grup de medici din Austria, la 27 decembrie, cu un tren special, cu aparatură medicală, medicamente și personal. Au lucrat în Spitalul de Ortopedie și în alte clinici unde **au fost acceptați**. Pentru că, de pildă, la Spitalul Județean li s-a spus: *„Nu avem nevoie“*. Am fost transportat imediat la Viena, și acolo mi s-a extras glonțul al doilea. Am avut două gloanțe: unul mi l-au extras aici medicii noștri. În Spitalul de Ortopedie, bolnavii erau transportați cu brancardele, pe scări, riscau să alunece în jos de pe targă. Osul fiind rupt, suportam o durere imensă, de fiecare dată cînd mă mișcam.

La Viena am fost dus pentru că rana nu evolua nicicum bine. Aveam dureri, culoarea piciorului era ciudată, mi-era frică să nu mi-l taie. În noaptea în care am ajuns – pentru că ne-au transportat cu o salvare pînă la Viena – ni s-au făcut toate analizele. M-am simțit extraordinar de bine în hainele acelea curate, strălucitor de albe.

În spitalele românești cum era?

Nefiind săpun, hainele erau mai mult fierte, doar dezinfectate. Se făcea economie la detergent, la săpun... A doua zi am fost operat imediat. Cînd mi-am revenit, deasupra patului, pe o tijă de susținere care te ajuta să te ridici, era un pliculeț în care se afla glonțul. A venit profesorul, care m-a întrebat: *„Cum te simți?“*. I-am spus că bine, și el mi-a arătat glonțul și mi-a spus: *„Asta te-a terorizat!“*. Probabil, la radiografiile din țară, s-au suprapus imaginile celor două gloanțe, și pe cel de-al doilea nu l-au mai văzut. Sau le-a fost frică să nu se traumatizeze și mai puternic zona piciorului fracturat. Austriecii au trimis, la cererea mea, glonțul la ministerul lor de Interne, la un institut de cercetări de profil, și mi-au dat răspunsul că fusese tras dintr-o armă Kalașnikov–7,62. Tot prin grija austriecilor, am fost trimis la o clinică de recuperare. În iunie 1990, însă, după mineriadă, am fost trimis înapoi.

De ce?

Medicii ne-au spus că li s-au epuizat fondurile. De fapt, nu mai voiau să facă nimic pentru români, după bestialitatea mineriadei din 13–15 iunie. Eram vreo patruzeci de răniți, împărțiți la mai multe clinici. Mi-a fost foarte rușine atunci, sînt însă foarte recunoscător față de medicii austrieci (dr. Johann Poigenfurst și Lorenz Böhler) care au avut curajul să trateze răniții în Timișoara, în decembrie, cînd se trăgea, iar ei făceau naveta hotel–spital. Sînt recunoscător și față de Primăria și Consiliul Municipal al Vienei care au inițiat și au finanțat un tren special cu medicamente, oameni, instrumentar. D-lui profesor Johann Poigenfurst i s-a atribuit, în ziua de 17 decembrie 1996, titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Medicină din Timișoara, iar în cursul anului 1997 i s-a acordat titlul de „Cetățean de onoare“ al municipiului Timișoara. Domnul Johann Poigenfurst este și inițiatorul unor colecte de bani prin care a contribuit la ridicarea „în roșu“ a unei clinici de politraumatologie în Timișoara, dat fiind că actualul Spital Ortopedic din Timișoara este foarte vechi și foarte prost dotat. Dar, cu un personal de excepție. Lucrînd cot la cot cu medicii austrieci în aceste operații, fără precedent la noi în țară, cu răni multiple prin împușcare, medicii români n-au fost deloc mai prejos decît medicii austrieci.

Protecția victimelor: răniții și urmașii celor morți

De ce ajutoare din partea statului român beneficiază răniții și orfanii revoluției? Care sînt acum pensiile pentru răniți și pentru urmașii celor decedați în decembrie '89?

După ultimele modificări și hotărîri guvernamentale, s-a stabilit ca etalonul de calculație pentru aceste pensii să fie salariul mediu pe economie. Salariul mediu pe economie este în jur de 900.000 de lei, iar pentru invalizii de gradul I se înmulțește cu un coeficient de 1,2. Pentru invalizii de gradul II cu 1. Pentru invalizii de gradul III cu 0,7. La fel și pentru urmași.

Răniții și urmașii lor beneficiază de *Legea 42*, în care sînt prevăzute tratamente și medicații gratuite. De asemenea, trimiteri la clinici de recuperare la tratament, acordări de teren și spații comerciale, gratuitate pe mijloacele de transport în comun și foi de drum pentru transport feroviar. Dar totul este condiționat de resursele unităților sanitare. Medicamentele nu se primesc gratuit, fiind subvenționate, cînd le solicită oamenii. Aplicarea **în fapt** a legii este foarte îngreunată. De fiecare dată trebuie întocmit un dosar special, făcute cereri și intervenții pînă la Secretariatul de Stat din București. De exemplu, pentru transportul feroviar, se dau foi de drum. Însă, sînt niște sume de bani substanțiale care trebuie plătite: tichetul, locul de pat. Fiind rănit, suferind de anumite boli, este foarte greu să stai în tren 12 ore pe scaun. Așa că trebuie să-ți plătești singur aceste diferențe. Se acordă un spațiu comercial, însă deseori aceste spații comerciale nu se găsesc. În multe dintre ele s-au privatizat foștii gestionari, prin demisoluri, zone fără vad comercial, cu cîștig foarte mic. Copiii celor răniți beneficiază de burse sociale (aproape aceleași ca și bursele de merit din școală) pînă la majorat. S-a acordat teren pentru folosință, dar eu, de pildă, sînt neputincios și nu pot să lucrez pămîntul. S-ar fi putut găsi, pentru cei care nu pot lucra pămîntul, un alt sprijin, o altă resursă financiară. Cel care a fost rănit în revoluție a fost pensionat inițial cu un anumit grad. El ar trebui să primească o indemnizație pentru toată perioada în care își mai duce traiul. Mulți dintre răniți n-au rezistat, nu s-au adaptat, unii și-au pus capăt zilelor, alții au murit din cauza unor intervenții nefăcute. Bolile s-au cronicizat și mulți sînt neputincioși, la pat.

Mare parte dintre cei răniți și urmașii celor decedați trăiesc de azi pe mîine. Dacă n-au familii ori n-au resurse financiare devin muritori de foame. Apărînd atîtea certificate de revoluționar după extinderea legii, numărul victimelor a devenit infim față de numărul „vitejilor“ care iviți la cîțiva ani după revoluție. „Luptătorii cu merite deosebite“ sînt primii care ies în față să dobîndească drepturile, dar în detrimentul adevăratelor victime, care de-abia supraviețuiesc. Credem că, în primul rînd, **aceste** victime trebuie să fie protejate de stat, nu ca o clasă privilegiată, ci după lege. În Timișoara sînt vreo 60 de copii orfani, minori. Ceilalți au crescut deja. În alte localități, la fel. Deci, nu necesită niște subvenții mari.

Ce credeți despre asociațiile de revoluționari? De ce sînt atît de multe?

Au fost create pentru confuzie. A apărut ulterior și o inflație de uniuni ale asociațiilor.

Aveți medalie și brevet de luptător în revoluție?

Am refuzat medalia, am refuzat brevetul. Am considerat că, deoarece Ion Iliescu este răspunzător de agresiunea de după 22 decembrie, nu poate fi el cel care să-mi dea mie un brevet. Eu neg domnului Iliescu calitatea de „luptător“ în revoluție. Eu, personal, îl iert, dar Dumnezeu nu îl va ierta. Și nu știu cum poate el dormi liniștit, în fiecare noapte, cînd, după 22 decembrie, fiind *number one* în țară, putea opri ce a urmat. Toată mascarada loviturii de stat se putea face și fără răniți, fără morți, fără arestați. În Timișoara nu s-a mai tras din 19 decembrie, Timișoara era un oraș liber, cetățenii conduceau orașul, controlau Primăria, Consiliul județean. Armata era retrasă în unități militare. Miliția, transporturile, totul era deja normalizat. Pentru ca, în 22, să înceapă acest circ nemaipomenit de terorism. Deci, de toate victimele, de toți morții Ion Iliescu este răspunzător, pentru că, după 22, el este șeful statului, președintele FSN-ului, apoi al CPUN-ului. Armata a acționat la ordinul cuiva.

Acum aproape un an ați fost, pentru foarte scurt timp, președintele Comisiei pentru cinstirea eroilor și luptătorilor din revoluție și pentru aplicarea *Legii 42*. V-ați dat demisia din acest post foarte repede. Cum apreciați că s-a rezolvat problema revoluționarilor?

S-a dorit ca *Legea 42* să fie o lege prin care cei care au avut de suferit să

Timişoara?

realizat de GABRIELA ADAMEŞTEANU

primească nişte compensaţii materiale pentru incapacitatea lor de muncă, pentru suferinţe şi pierderea celor dragi. Ulterior, în 1997, ea a fost modificată – fapt care a lărgit spectrul de sprijin social din partea puterii –, intrînd în această categorie şi „luptători cu merite deosebite", participanţi la revoluţie care, prin lege, beneficiau de compensări asemănătoare. Au apărut revoluţionari şi în localităţi unde nu au avut loc nici un fel de manifestaţii ale populaţiei. Au apărut şi „revoluţionari" care au pretins privilegii, după 5–6 ani de la revoluţie. Şi acest lucru trebuia să-l rezolve Comisia respectivă. Fiind numit, în 17 decembrie 1996, ca preşedinte al „Comisiei pentru cinstirea eroilor şi luptătorilor în revoluţie", am încercat să fiu mai ferm, în sensul că, existînd în presă multe sesizări privind modul în care au fost acordate unele certificate, am dorit stoparea acestei acţiuni şi suspendarea activităţii comisiei pentru perioada cît se făcea un control. Nu s-a dorit însă acest lucru. S-a considerat că acest lucru ar produce unele tulburări şi guvernul de-abia se instala, în 1996. Probabil acesta a fost argumentul pentru care nu s-a luat în seamă dorinţa noastră.

Am cerut, de asemenea, sigilarea arhivei şi pază la sediul unde îşi desfăşura activitatea această comisie. Mi s-a spus că, în continuare, trebuie să semnez certificate fiindcă pentru asta sînt plătit. Am refuzat s-o fac, dorind ca totuşi să se controleze modul cum s-au elaborat atîtea certificate. Această problemă nici pînă acum n-a fost lămurită. La cererea mea şi a Secretariatului de Stat pentru revoluţionari, s-a constituit Comisia parlamentară care avea dreptul să controleze aplicarea *Legii 42* sub conducerea senatorului Nicolae Dide. Constat acum că şi senatorul Nicolae Dide şi-a dat demisia. La fel cum şi eu mi-am dat demisia, foarte repede după ce am fost numit, chiar în ianuarie 1997. Deci, cu amărăciune constat că şi d-l ministru Caramitru şi-a dat demisia, tot din această cauză. Şi dînsul dorea să-şi exprime o fermitate în ceea ce priveşte clarificarea acestei *Legi 42*. Există multe cazuri în care *Legea 42* nu funcţionează, în care victime ale revoluţiei încă nu şi-au primit drepturile, în care nu s-au dat certificate nici pentru persoane decedate în urma represiunilor. Noi am identificat, cu sprijinul procuraturii militare din Timişoara, încă trei persoane ale căror nume vor fi înscrise pe pietrele funerare din cimitirele de eroi. Consider însă că *Legea 42* trebuie să fie în strînsă legătură cu clarificarea adevărului despre revoluţie. Ne bucură că s-au deschis dosarele revoluţiei şi constat că există dorinţa politică de a clarifica problemele. Mă gîndesc că întîrzierea s-a datorat şi faptului că la Parchetul General au existat persoane care blocau această acţiune. Schimbarea acestor persoane şi la nivel de judeţ a dus la abordarea directă a dosarelor la Cluj, la Timişoara, în dosarul Otopeni. Cercetările îşi urmează cursul.

Ierarhia armatei, adevărul şi CADA

Ce ne puteţi spune în privinţa celor ce au tras în manifestanţi?

Constat cu mîhnire că există o tendinţă din partea Ministerului Apărării de a nu lămuri lucrurile. După 8 ani de la evenimente, Ordinul 522 din 19 nov. 1997 îngrădeşte drepturile celor din armată ca să dea declaraţii (Parchetului sau la tribunal, sau în alte condiţii) despre modul în care au participat la revoluţie, despre modul în care au văzut ce s-a întîmplat, totul detaliat. Consider că acest ordin îngrădeşte dreptul militarilor, cu atît mai mult cu cît militarii au o tristă amintire legată de CADA. Militarii care au dorit clarificarea evenimentelor din decembrie 1989 şi democratizarea armatei au fost trecuţi, în 1990, în rezervă. Mi se pare anormal ca, acum, după 8 ani, fiecare cadru militar să ceară voie ministrului Apărării ca să declare ce ştie despre revoluţie. Cred că adevărul despre revoluţie ar trebui să fie o excepţie de la ordinele militare. Şi mai cred că cei care au iniţiat sau sprijinit acest articol sînt tocmai cadrele militare care au participat, în decembrie 1989, la represiune şi care au fost avansate în următorii ani. Unii au fost avansaţi de 2–3 ori la „excepţional", acum sînt colonei, sînt generali de brigadă, sînt oameni în structurile importante ale comandamentelor militare din Ministerul Apărării Naţionale.

Puteţi să daţi nume?

Pentru armata din Cluj a fost generalul Topliceanu. Chiar şi actualul general Degeratu a fost ofiţer I la secţia operativă a armatei din Cluj, unde represiunea s-a soldat cu foarte mulţi răniţi, morţi. Gen. Paul Vasile, care a fost la Timişoara a participat la represiunea din Calea Girocului. Actualmente este general de brigadă, responsabil probabil cu trupele româneşti în parteneriatul NATO. Astfel de persoane ar trebui să fie suspendate din funcţiile de răspundere şi cercetate penal. La Constanţa, se găseşte fostul colonel Zeca, de la garnizoana din Timişoara. Actualmente este general de brigadă la unitatea din Constanţa. Generalul Guşe, care a fost şeful Marelui Stat Major al armatei, a fost la Timişoara şi a dat ordin să se tragă. Nu e nici un dubiu în această privinţă.

El a murit...

A murit, dar a fost îngropat cu onoruri militare şi declarat erou naţional.

Un centru de documentare despre revoluţie, fără sediu

Ce proiecte aveţi legate de activitatea dv. foarte perseverentă pentru cinstirea memoriei revoluţiei din decembrie '89?

Împreună cu asociaţia noastră şi cu sprijinul cetăţenesc şi al Primăriei, am realizat în aceşti 8 ani, în Timişoara, 11 monumente. Al 11-lea se construieşte acuma. Am adunat o bază de date, materiale doveditoare privind crimele din revoluţia din decembrie, alături de alte documente din presă, cărţi, înregistrări audio-video. Intenţionăm să fondăm un centru naţional de documentare, cercetare şi informare publică despre revoluţie, iniţiat împreună cu Fundaţia Academia Civică, condusă de doamna Ana Blandiana. Domnul Romulus Rusan, domnul Nicolae Prelipceanu, domnul Vladimir Tismăneanu au venit în cursul anului 1995, cînd l-am constituit. Dar încă nu avem sediu pentru acest centru de documentare. Documentele sînt păstrate în condiţii improprii şi lipsă de securitate. Ele necesită organizarea acestui centru pe diferite compartimente: compartiment de documentare (cu un coordonator istoric), un coordonator al departamentului de istorie orală, şi un departament al colecţiilor de presă, al cărţilor etc. Va fi şi un coordonator tehnic pentru aparatura de care dispunem deja. Dar, deocamdată, asociaţia „Memorialul Revoluţiei" nu are sediu. Avem doar nişte promisiuni. În situaţia în care nu primim sediu pentru acest centru, vă spun cu mîhnire că nu ştiu ce se poate face. Este o muncă de 8 ani, care, dacă nu este pusă în valoare, se va pierde. Iar aceste materiale, dacă nu sînt prelucrate şi folosite spre studiu şi cercetare de către persoane care au competenţa în domeniu, sînt simple depozite de date nefuncţionale.

Ce aţi putut face în aceşti ani pentru memoria acelor zile?

Iniţial, am întocmit documentaţia Asociaţiei „17 Decembrie" – o arhivă în care am cuprins declaraţii personale ale participanţilor, ale victimelor, ale răniţilor. Apoi, ne-am organizat în marşuri de protest, care au culminat cu deplasări la Bucureşti, la Guvern, la Parlament, la Curtea Supremă, la Procuratura Generală. Nu s-a luat în seamă nimic şi am simţit gustul amar al zădărniciei. Faţă de aceste uriaşe nedreptăţi privind neaflarea adevărului, noi am început să marcăm locurile unde au avut loc cele mai cumplite represiuni la Timişoara. Consiliul local a aprobat un proiect de 12 monumente: or, noi am reuşit pînă în prezent să marcăm 11 locuri. Monumentele sînt realizate de artişti de seamă, din ţară şi străini. Alături de această muncă de marcare a terenurilor, colectare de fonduri, sponsorizări, lucrări şi materiale etc., am constituit împreună cu colegi de-ai noştri din diferite organizaţii un centru de documentare despre revoluţie.

În acest an, inaugurăm şi sfinţim un monument, al 11–lea de la Timişoara, al studenţilor martiri, împreună cu Convenţia organizaţiilor studenţeşti din Timişoara. Vor veni studenţi din toată ţara. Vom face şi un simpozion, în 17 şi 18 dec. 1997, intitulat *„Nevoia de adevăr"*.

Scrisoare deschisă

Excelenţei Sale,

Domnului preşedinte EMIL CONSTANTINESCU

Excelenţă,

A trecut un an de la cîştigarea alegerilor parlamentare şi prezidenţiale din noiembrie 1996 de către Convenţia Democratică şi domnia voastră. Una dintre promisiunile solemne făcute în campania electorală a fost aceea că în 1997 se va afla adevărul despre decembrie 1989. A sosit momentul să fie respectată această promisiune, că reprezintă o datorie de onoare faţă de morţii şi răniţii din decembrie 1989, faţă de urmaşii acestora, dar şi faţă de întreg poporul român. Sîntem un grup de intelectuali şi scriitori faţă de întreg poporul român. Sîntem un grup de intelectuali şi scriitori din România care iniţiem acest demers, convinşi fiind că respectarea promisiunii făcute va consona cu dorinţa domniei voastre de a se face dreptate.

Orlando Balaş, Ruxandra Cesereanu, Adrian Popescu, Octavian Bour, Corin Braga, Mihaela Ursa, Ştefan Borbely, Doru Pop, Liviu Malita, Radu Mareş, Sanda Cordoş, Gheorghe Perian, Ion Mureşan, Ioan Muşlea, Ovidiu Pecican, Al. Cistelecan, Dan Damaschin, Laszlo Alexandru, Ion Vartic, Virgil Podoabă, Tudor Chirilă, Florin Ardelean, Tiberiu Ciorba, Blaga Mihoc, Ioan Moldovan, Mihai Dragolea, Aurel Pantea, Miron Beteg.

Lista rămîne deschisă pentru toţi cei care doresc să ni se alăture.

APĂRUTĂ LA ALL

Într-un volum înglobând interviurile acordate de celebrul magnat al finanţelor lui Byron Wien, strateg investiţional la firma *Morgan Stanley* şi vechi prieten al său, şi ziaristei germane Krisztina Koenen, de la cotidianul *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, acesta împărtăşeşte cu sinceritate cititorilor amănuntele care i-au marcat existenţa: de la momentul supravieţuirii sale halocaustului celui de-al doilea război mondial la perioada studiilor sale de filosofie, de la începuturile sale precare din comerţul cu tutun pînă la atingerea reputaţiei de care se bucură şi azi în cercurile financiare mondiale.

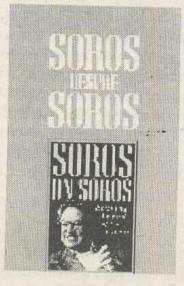

APĂRUTĂ LA ALL

DANIEL BARBU
ŞAPTE TEME DE POLITICĂ ROMÂNEASCĂ

ANTET

ŞAPTE TEME DE POLITICĂ ROMÂNEASCĂ

de Daniel Barbu

• Spre deosebire de ceea ce s-a întîmplat după război în centrul şi sudul Europei şi de ceea ce se petrece de atunci în sânul Uniunii Europene, răsturnarea regimului totalitar în România nu a avut ca principal beneficiar cetăţeanul şi nu a fost însoţită de o punere categorică în discuţie a structurii, funcţiei şi menirii Statului.

Daniel Barbu

Preţ: 18000 lei

Doresc să primesc această carte, cu plata ramburs, la adresa indicată mai jos:

Expeditor:

Numele .....

Oraş (Localitate) .....

Strada ..... nr. .....

Bl. .....Sc. ..... Et. ..... Ap. .....

Judeţ (sector) ..... cod .....

Tel. .....

CARTE POŞTALĂ

Post răspuns

Nu timbraţi

Destinatar:

Editura ANTET

O.P. 22 C.P. 285

Sector 1, Bucureşti

Tel: 01-6175332

PAUL TUMANIAN

„Atestarea“ revoluţionarilor şi legitimitatea fostei Puteri

La sfîrşitul lunii octombrie s-a încheiat protestul revoluţionarilor din faţa clădirii Senatului împotriva intenţiei de modificare de către Guvern a *Legii 42*/1990. Privită strict financiar, poate n-ar conta prea mult noua înfrîngere a Guvernului, silit de protestatari să-şi retragă din Parlament proiectul de modificare a legii cu pricina. Numai că Guvernul, învestit de coaliţia majoritară din Parlament, a venit la putere să-şi exercite un „mandat al adevărului“. Iar implicaţiile morale ale acestei cedări au fost prea puţin comentate.

Nu putem fi decît de acord că, pentru a fi aplicabil, un text de lege trebuie să fie precis. În cazul de faţă, pentru stabilirea condiţiilor de acordare a titlului de „luptător cu merite deosebite“, s-a simţit nevoia „implantării“ unor repere temporale pentru evenimentele din decembrie ’89. Să vedem însă către ce conduce „logica periodizării“.

Datarea încheierii evenimentelor odată cu „proclamaţia“ Frontului Salvării Naţionale a stîrnit cele mai vii controverse. Această datare precipitată şi suspect de precisă a finalului, susţinută de apropiaţii lui Ion Iliescu, dacă ar fi acceptată, le-ar conferi acestora recunoaşterea unui loc central în derularea evenimentelor. Cu alte cuvinte, legitimitatea. Pe bună dreptate, s-a amintit faptul că cele mai multe victime s-au înregistrat după aşa-zisa proclamaţie; iar dacă au fost victime, alături de acestea trebuie să fi fost numeroşi alţi participanţi la evenimente, care, cu sau fără voie, au fost expuşi unor riscuri; drept pentru care, de ce n-ar fi şi printre ei „luptători cu merite deosebite“? Alţii şi-au amintit că, înainte chiar de Timişoara, a existat o tentativă eşuată de revoltă, pe 14 decembrie, la Iaşi. Şi, într-adevăr, dacă-i aşa, de ce n-ar exista acolo eroi ai unei bătălii pierdute – poate chiar cu mai multă îndreptăţire decît eroii unei bătălii cîştigate?

Dar, cum era şi de aşteptat, întrebările nu s-au oprit aici. Chiar şi criteriile după care a fost acordat titlul de „erou-martir“ au fost puse la îndoială în unele cazuri: poate fi erou-martir o persoană care, spectator fiind, a fost ucisă de un glonte rătăcit? Poate fi erou-martir un om strivit sub un tractor răsturnat întîmplător într-un şanţ, undeva într-o localitate obscură, numai fiindcă tractorul cu pricina se deplasa într-un scop ce avea o vagă legătură cu schimbările aflate atunci în curs (prin aceasta, plasîndu-se totodată localitatea respectivă în rîndul localităţilor „cu evenimente“)?

În plină grevă a foamei, grupul lui Dan Iosif, omul ataşat, înainte, la fel ca şi acum, ex-preşedintelui Iliescu, a fost, în chip ciudat, atît de viguros-agresiv în a-şi revendica drepturile de revoluţionar, încît, practic, nimeni nu s-a mai întrebat dacă nu cumva ar trebui să mergem cu periodizarea mai departe, în trecut. Dacă e să judecăm – cum e şi firesc – evenimentele din decembrie ’89 prin **schimbarea reală** pe care au adus-o în final, atunci de ce am trece cu vederea revolta de la Braşov, din 15 noiembrie 1987? Doar pentru că în clipa aceea revolta n-a adus mare schimbare? Au fost ei, **braşovenii revoltaţi**, mai puţin eroi decît bucureştenii care, în octombrie 1997, îşi revendică zgomotos drepturile? Cine poate afirma astăzi că revolta de la Braşov n-a şubrezit în nici un chip sistemul puterii totalitare de atunci? Cine poate afirma cu mîna pe inimă că revolta de la Braşov n-a renăscut în sufletele românilor (a unora dintre ei, desigur) – dîndu-le curaj şi forţă – speranţa că sistemul nu era chiar atît de inexpugnabil pe cît părea?

De ce n-am coborî, cu încă zece ani în trecut, pînă la greva minerilor din Valea Jiului, din 1977? Doar fiindcă, după părerea unor „analişti politici“ de azi, greva n-a fost anticomunistă, neavînd revendicări politice? Dar putea fi numit, pe vremea aceea, altfel decît anticomunist fie şi un simplu gest de sustragere de sub controlul total al partidului-stat? A fost mai puţin anticomunist protestul Doinei Cornea doar pentru că, la un moment dat, s-a adresat dictatorului printr-o scrisoare, recunoscîndu-i, să zicem, prin aceasta, legitimitatea în fruntea ierarhiei vremii? Şi, evident, întrebările despre evenimentele favorizante ale schimbării din decembrie ’89 ar putea continua.

Sau, de ce n-am face o incursiune în perioada postdecembristă? Ce etichetă ar purta astăzi protestatarul Dan Iosif dacă ar fi fost încununată de succes „ordinea“ instaurată – din fericire, doar pentru scurt timp – de minerii cu stat-major securist, din iunie ’90, pe care nu numai că a aplaudat-o, dar la care a şi pus vîrtos umărul alături de mentorul său Ion Iliescu?

22 decembrie 1989, Bucureşti

Baricada de la „Inter“ şi democraţia

La amiaza lui 21 decembrie ’89, în mulţimea adunată în faţa hotelului „Intercontinental“ au pătruns, la un moment dat, vijelios, transportoarele blindate. Poate nu cu intenţia de a stîlci mulţimea, aşa cum o făcuseră cu cîteva luni înainte tancurile în Piaţa Tienanmen, dar oricum, în forţă. În mirosul de motorină arsă în mărunţaiele motoarelor aparţinînd forţelor armate, răspîndit între zidurile Universităţii şi Teatrul Naţional, în timp ce mulţi dădeau să fugă, cîţiva adolescenţi s-au căţărat pe transportoarele oprite în mijlocul mulţimii şi s-au pornit să dănţuiască pe blindajul lor. Un curaj nebun – un curaj superb. Da, dar ei au fost anonimi. Anonimii oricărei revolte. Neinteresanţi din punctul de vedere al grupului care s-a repezit să umple „golul de putere“. Pentru legitimare, noua putere avea nevoie de eroi identificabili, **atestaţi**. Şi nu oricum. Merită să meditäm puţin. Nu întîmplător, gruparea Ion Iliescu se dezinteresa – şi se dezinteresează şi astăzi, deşi o neagă – de evenimentele premergătoare revoltei din decembrie ’89. Şi cu atît mai mult de cele ce i-au urmat. De ce? Fiindcă, pe măsură ce ne îndepărtăm în timp de momentul 22 decembrie ’89, evenimentele devin tot mai structurate, tot mai orientate, şi anume, într-o direcţie pe care noua putere n-o dorea şi pe care o controla tot mai puţin. Pe lîngă că devin tot mai direcţionate, evenimentele poartă tot mai puţin amprenta curajului superb al celor cîteva zile incandescente de la sfîrşit de decembrie – zilele „baricadei de la Inter“. Ceea ce începe să conteze tot mai mult pe măsură ce trece timpul sînt spiritul de organizare, luciditatea, perseverenţa şi, în primul rînd, ataşamentul faţă de valorile democraţiei – nu socialiste, nu originale, ci pur şi simplu ale democraţiei. Dar – s-o spunem deschis şi fără complexe –, nu toţi cei capabili să contribuie la construirea unei democraţii autentice ar fi avut, probabil, curajul să înfrunte asaltul forţelor de represiune pe baricada de la „Inter“; după cum nu toţi luptătorii de la „Inter“ au avut calităţile (uneori nici orientarea) necesare pentru a deveni purtători ai noilor valori democratice. În această privinţă, lucrurile s-ar fi clarificat de la sine cu timpul, fără să provoace traume sufleteşti. Dacă n-ar fi intervenit confuzia creată cu premeditare. Ce s-a întîmplat în realitate?

Pentru gruparea Iliescu – care dorea o cu totul altă traiectorie decît cea către o societate democratică de tip occidental – era foarte convenabil să focalizeze întregul merit al schimbării asupra „baricadei de la Inter“, generic vorbind.

Psihoza „revoluţiei la televizor“

Să ne amintim cu cîtă insistenţă şi încrîncenare s-a încercat culpabilizarea colectivă a celor care, în decembrie ’89, n-au ieşit în stradă să „apere“ Radiodifuziunea şi Televiziunea. Sau alte **obiective strategice**. Trecînd peste bănuielile legate de manipularea revoltei, un lucru rămîne cert: manipulaţi sau nu, este meritul incontestabil al celor care au ieşit în stradă învingîndu-şi teama şi dînd glas propriei lor conştiinţe. Dar putem să ne întrebăm astăzi: de ce n-ar fi putut, la o adică, un „privitor al revoluţiei la televizor“ să devină un onest şi eficient coautor al societăţii democratice? Să ne amintim că, într-un mod extrem de agresiv, s-a pus la îndoială prezenţa lui Corneliu Coposu în Piaţa Revoluţiei, în după-amiaza de 22 decembrie ’89. Ion Iliescu: *„Chiar mata mi-ai spus: «Sînt prea bătrîn ca să fi venit acolo». Iar acum vii şi spui că ai participat la Revoluţie?“*. Iar el, **Seniorul**, abia reintrat pe scena politică după o absenţă de şaptesprezece ani petrecuţi în închisoare şi alţi treizeci în anonimatul „dictaturii proletariatului“, n-a avut, pe moment, prezenţa de spirit, sau poate n-a socotit de cuviinţă să-i replice lui Ion Iliescu: *„Are asta vreo importanţă?“*.

Luptători „atestaţi“ şi luptători anonimi

Dacă tot „am făcut revoluţia la televizor“, să ne amintim: o tînără necunoscută de la Piteşti a apărut la un moment dat pe ecran rostind două scurte fraze: *„Noi nu vrem comunism cu faţă umană. Ne-am săturat de comunism“*. Declaraţia ei a produs stupoare – nimeni pînă atunci n-o spusese la TV atît de răspicat. Apoi, un alt tînăr necunoscut a propus înfiinţarea unui partid liberal. Ca din pămînt s-a ivit lîngă el, vădit ostil, Cazimir Ionescu, unul din liderii proaspăt emanatului FSN, cu întrebarea: *„Voi ce program aveţi?“*. Tînărul i-a citit o listă-program. *„Păi toate astea sînt şi ale noastre!* – a venit prompt (şi agresiv) replica – *ce nevoie aveţi de un alt partid?“* Rapid, cu o bătaie „părintească“ pe umăr, tînărul a fost expediat în afara ecranului, în uitare definitivă. Probabil că, nu întîmplător, foarte curînd după aceea a fost „atacată“ Televiziunea; era calea cea mai sigură de a controla strict accesul în celebrul Studio 4 al unor tineri cu idei „năstrușnice“.

Să ne amintim de primul miting anticomunist. Apeluri insistente lansate de Televiziune (din ordinul cui, nu-i greu de ghicit): *„Tineri, nu vă lăsaţi atraşi în cursă! Teroriştii vor să adune laolaltă şi să vă secere apoi cu armele lor automate!“*. E clar, un singur partid trebuia să rămînă pe scenă, la fel ca şi înainte. Cine sînt tinerii care au organizat, totuşi, pînă la urmă primul miting anticomunist? Au ei atestat de „luptător cu merite deosebite“? Foarte probabil, nu. Deşi lor, tînărului liberal şi altora ca ei le datorăm, în mare măsură, faptul că azi nu trăim într-o societate comunistă cu faţă umană.

Aşadar, în ochii opiniei publice, meritul pentru marea schimbare din decembrie ’89 a rămas concentrat, deocamdată – cine ştie pentru cît timp –, tot în jurul „baricadei de la Inter“, cu toate consecinţele convenabile fostei puteri. Guvernul, coaliţia majoritară din Parlament, noi toţi am pierdut nu cîteva milioane din bugetul statului, reprezentînd recompensele pentru luptătorii „atestaţi“ din decembrie ’89, ci am pierdut încă o şansă de a afla adevărul despre Revoluţie.

Un nou proiect al legii dosarelor

Interviu cu MIHAI GHEORGHIU, deputat PNȚCD

Pe 9 decembrie, doi deputați PNȚCD, Mihai Gheorghiu și Radu Ghidău, au prezentat grupului parlamentar PNȚCD și au introdus la Camera Deputaților un nou proiect legislativ referitor la accesul la dosarele securității. În mare măsură, modelul noului proiect legislativ este legea germană de acces la dosare. Deosebirea esențială față de proiectul Dumitrescu-Cerveni constă în abilitarea, pentru cercetarea și instrumentarea dosarelor întocmite de fosta securitate, a unei alte instituții, cea a *Avocatului Poporului*. Proiectul Dumitrescu-Cerveni prevede înființarea unui Comitet pentru Studierea Arhivelor Fostei Securități, compus din nouă membri numiți de Senat, care să se ocupe de studierea dosarelor (art. 6 al. 1). Inițiativa legislativă a celor doi deputați diferă de proiectul Dumitrescu-Cerveni și prin faptul că instituția Avocatului Poporului ar urma să informeze în mod automat (și nu la cerere, ca în proiectul depus în Senat) despre statutul de informator sau colaborator al fostului DSS, cînd o persoană își exprimă intenția de a accede în funcții și demnități publice. Noul proiect interzice, din motive de protejare a imaginii private, publicarea dosarelor sau a părților din dosare care conțin date personale despre alte persoane, fără acordul acestora, și reglementează situațiile în care serviciile secrete au dreptul, după o motivare temeinică, să acceadă la dosarele fostei securități. Biroul de Coordonare, Conducere și Control al PNȚCD a hotărît, pe 11 decembrie, să nu susțină proiectul legislativ inițiat de cei doi deputați.

De ce un nou proiect de lege și nu amendamente la proiectul de lege Dumitrescu-Cerveni, aflat acum în discuția Senatului?

Pregătind posibilitatea unor amendamente la legea Ticu-Cerveni, ne-am documentat și asupra legislației din țările vecine. După ce am analizat documente și soluții legislative diverse, ne-am dat seama în final de necesitatea nu a unor amendamente, ci a unui nou proiect de lege cu o altă soluție legislativă. Pe de altă parte, ar fi fost greu și inutil să amendăm proiectul Dumitrescu-Cerveni. Orice lege trebuie să aibă o unitate a motivației, a scopurilor și a reglementărilor. E imposibil să faci amendamente cînd începi să vezi lucrurile diferit și să găsești soluții diferite.

Atribuțiile Avocatului Poporului

În ce constă diferența dintre proiectul legislativ propus de dumneavoastră și proiectul de lege care acum se discută în Senat?

Principala diferență constă în faptul că noi abilităm instituția Avocatului Poporului să creeze modalitățile concrete de acces la dosarele fostului DSS, deci să se ocupe în mod practic de acest lucru. Asta înseamnă să instituie reglementările legale, să supervizeze, să coordoneze din punct de vedere al legalității și eficienței întreaga procedură și, mai mult decît atît, să-și administreze documentele care vor intra în posesia instituției. De ce Avocatul Poporului? Principala rațiune ar fi faptul că e o instituție deja creată și care în mod substanțial are menirea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului. Așadar, s-a pus doar problema extinderii atribuțiilor. Apoi, instituția Avocatului Poporului, prin articolele din Constituție ce-i reglementează activitatea, precum și prin legea de organizare și funcționare, oferă garanția independenței și obiectivității. Sînt și alte deosebiri. Să luăm, de exemplu, procedurile privind informarea opiniei publice asupra statutului de colaborator sau necolaborator cu organizația fostului DSS. În Legea Ticu Dumitrescu-Cerveni, aceasta se face la cerere – și sînt înșirate cîteva categorii de persoane fizice și juridice care pot cere acest lucru. În legea noastră, Avocatul Poporului va face această informare din oficiu, o va publica în Monitorul Oficial. Se lasă, de asemenea, un timp pentru contestarea soluției găsite de către instituție. În cazul în care soluția este contestată, procedura se reia, a doua sentință este definitivă și va fi publicată în Monitorul Oficial. Sînt cîteva diferențieri și în privința categoriilor de persoane care ocupă funcții sau demnități și care vor fi supuse acestei proceduri. Sînt diferențe chiar și în definirea unor noțiuni. Dacă definirea noțiunii de colaborare este oarecum asemănătoare, noi introducem în lege, după modelul german, definirea cîtorva categorii de persoane îndreptățite să ceară accesul la dosare. Legea are, deci, două componente: prima este de informare asupra statutului de colaborator sau nu al securității pentru persoanele cu funcții și demnități publice, cea de-a doua se referă la dreptul de acces al oricărui cetățean la propriul dosar. Aceste lucruri sînt prevăzute și în proiectul Ticu Dumitrescu, dar într-un mod diferit. După modelul legii germane, am creat cîteva categorii și am definit aceste categorii de persoane care au acces la propriul dosar. E vorba de *persoane lezate* în primul rînd, apoi de agenți, de colaboratori, de persoane favorizate. De ce am creat aceste categorii distincte de persoane care pot cere accesul la dosar? Pentru că s-au făcut diferențieri și în tipul de dosar și s-au creat modalități diferite de acces în funcție de tipul de dosar.

Prin proiectul propus de noi, am creat posibilitatea de acces la anumite date din documentele fostului DSS, chiar și pentru colaboratori.

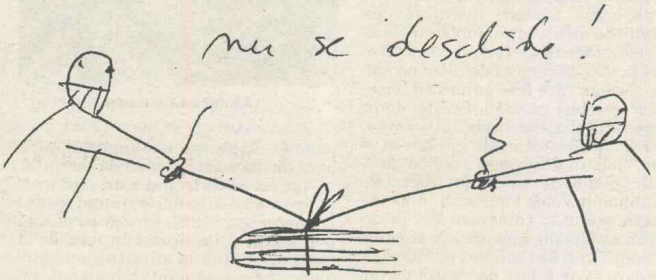

Legea Dumitrescu-Cerveni nu prevede de același lucru? Din moment ce persoanele fizice au acces la propriul dosar, un fost informator al securității nu-și poate cere, la un moment dat, ca orice persoană fizică, dosarul?

Lucrurile nu sînt atît de clare. Este definit și acolo statutul de agent, de colaborator, dar în articolul 1 se spune că persoana are drept de acces la propriul dosar întocmit de fostele organe ale securității, ca poliție politică. Practic, implicit, legea Ticu Dumitrescu-Cerveni se referă la persoanele lezate, la victime. E vorba de dosarele instrumentate de fostul DSS împreună cu Procuratura, împreună cu instanțele de judecată. Dar acesta este numai un tip al dosarelor fostului DSS. Există dosare care aveau ca obiect chiar supravegherea acestor informatori și colaboratori și care în viziunea noastră trebuie și ele dezvăluite, pentru că și ele au constituit o activitate ilegală.

În rezumat, cred că propunem o procedură mai riguroasă și mai clară privind toate aceste aspecte. O altă secțiune a legii noastre se referă la drepturile persoanelor juridice. Persoanele juridice române, autoritățile publice, instituții ale administrației publice, centrale de specialitate, autoritățile administrației publice locale, instanțele judecătorești, Ministerul Public au dreptul să ceară, în condițiile prezentei legi, informații din dosarele fostului DSS. Cererile nu pot avea însă ca obiect dosare personale sau cuprinzînd date personale, ci numai dosare privind evenimente, activități și decizii politice, economice și sociale ale vechiului regim, dacă acestea nu au influență asupra sistemului național de securitate al României sau nu lezează interesele unor terțe state. Noi am văzut această relație între persoana care își cere dosarul și instituția care îi facilitează accesul, ca o relație directă și strictă între doi termeni. Cetățeanul se duce, face cererea, obține dreptul de acces la dosar, poate obține dreptul de a face copii după părțile care-l vizează direct sau după întregul dosar, dacă întregul dosar se referă la el. Dar, pentru instituția Avocatul Poporului, acestea sînt secrete de serviciu și nimeni din această instituție n-are voie să vorbească despre ele. Cît despre persoana fizică ce are acces la dosar, sau care face copia dosarului, aceasta nu are dreptul să facă publice informațiile din acel dosar, referitoare la terți – fără acordul acestora din urmă.

Dar în cazul persoanelor care dețin funcții publice?

Se face automat public statutul de colaborator sau nu, dar nu dosarul. După examinarea dosarului, Avocatul Poporului spune: a fost, sau nu, lucrător agent, persoană lezată ș.a.m.d.

Cum procedează legal Dumitrescu-Cerveni cu situația asta?

Substanțial oferă aceeași posibilitate de acces la dosar și la copia dosarului, dar nu face restricții asupra dreptului de a vehicula, publica informații despre terți. Mi s-a părut o scădere a legii, pentru că aceste lucruri sînt delicate, uneori de mare importanță pentru viețile oamenilor. Într-un dosar nu există numai informații despre tine, pot exista informații despre prieteni, colaboratori. În acest caz, el trebuie să dea dovadă de discreție. În măsura în care o conjunctură, indiferent care ar fi aceea, îl pune în situația de a fi obligat sau de a considera că are nevoie de publicarea unor părți ale dosarului, el trebuie să obțină acordul terților pentru publicarea informațiilor care privesc persoanele respective. Legea germană este și ea strictă și destul de clară în acest sens.

Accesul serviciilor de informare la dosarele fostului DSS

O altă problemă importantă este stipulată în articolul 9 la alin. 5: „*Dosarele personale nu pot face obiectul consultării de către serviciile de informație decît cu aprobarea Parchetului General în procesul instrumentării unor cauze penale*". Dorim să creăm un regim strict și clar de acces la dosare, chiar pentru serviciile secrete, care nu mai trebuie să se considere legatarii testamentari ai fostei securități și să aibă acces liber la aceste date. Avînd acest acces, putem întotdeauna suspecta că există abuzuri, că există posibilități de manipulare. Ei nu mai trebuie să devină depozitarii legali, chiar dacă fizic vor rămîne depozitarii acestor arhive, dar ordonarea și supravegherea accesului va trebui făcută de instituția Avocatul Poporului pentru partea din Arhiva DSS care îi va reveni, astfel încît serviciile secrete, în cine știe ce ocazii, să fie și ele obligate să facă o cerere, să motiveze nevoia de acces la un dosar. Proiectul Ticu-Cerveni nu prevede o astfel de reglementare.

Noul proiect legislativ nu va întîrzia adoptarea legii dosarelor?

Legea Ticu-Cerveni prevede ca toate dosarele, înscrisurile, precum și mijloacele tehnice aferente acestor arhive să treacă în custodia unui consiliu ce ar urma să fie creat. Lucru care nouă ni s-a părut utopic. Gîndindu-ne efectiv la operația concretă a transferului, care necesită un volum de muncă imens, abia acest lucru credem că ar îndepărta cu adevărat momentul începerii efective a dezvăluirii arhivelor fostului DSS.

Noi am lăsat la aprecierea Avocatului Poporului decizia asupra colectării sau nu a documentelor. Avocatul Poporului poate cere prelucrarea și accesul la locul actual al arhivei sau poate decide transferul acestor documente.

Avocatul Poporului este o instituție, consacrată prin Constituție, totuși, n-a început să funcționeze nici măcar la 7 ani de cînd ea a fost înființată. Cum se va putea achita de încă o sarcină, care nu este deloc ușoară?

Este adevărat. Legea de organizare și funcționare a apărut tîrziu, sînt încă probleme cu sediul Avocatului Poporului. Dacă avem însă astfel de probleme cu instituții, abilitate expres de Constituția României, ce probleme am putea avea cu o instituție nou creată și la care nu se fac referiri exprese în Constituție?

Cum vedeți parcursul legislativ al acestui proiect, intersectarea sa cu celălalt proiect Dumitrescu-Cerveni, care se discută în Senat?

În momentul în care și acest nou proiect legislativ își va încheia parcursul propriu în Camera Deputaților, va exista un moment în care va trebui făcută o opțiune, pe baza argumentelor oferite de comisia juridică, pe baza argumentelor care vor fi analizate de grupurile parlamentare PNȚCD. În acel moment, va trebui să se ia o decizie privind sprijinirea unuia sau altuia dintre proiecte. În acel moment, proiectul cel mai bun își va urma traseul pînă la final și noi ne vom supune acelei alegeri.

Interviu realizat de
IULIAN ANGHEL

DOINA JELA

Reconstituirea unui

Volumul *Această dragoste care ne leagă* reconstituie după documente (din arhivele fostei Securităţi, scrisori, discuţii cu supravieţuitori şi martori) una dintre crimele abjecte ale poliţiei politice din vremea lui Dej.

Elena Bălăcioiu, fostă profesoară şi inspectoare generală de limba franceză în învăţămîntul secundar, soţie a criticului Eugen Lovinescu, a fost arestată, anchetată şi condamnată la 18 ani de temniţă grea în anul 1958, la vîrsta de 71 de ani, procesul de tip stalinist care i s-a înscenat avînd ca motiv real faptul că ea a refuzat să ceară fiicei sale, Monica Lovinescu (angajată în momentul acela la Radio Paris), să colaboreze cu regimul comunist. În lipsa minimei asistenţe medicale, Ecaterina Bălăcioiu s-a stins din viaţă în 6 iunie 1960, la închisoarea Văcăreşti şi a fost aruncată în groapa comună. În cele ce urmează, continuă mărturia scriitorului şi traducătorului Adrian Hamzea, arestat la 23 de ani, în 1951, cînd, student la Cluj fiind, îşi satisfăcea serviciul militar la marina militară şi făcea parte dintr-un grup care pregătea rezistenţa împotriva ocupaţiei sovietice şi comuniste. El a fost inclus, fără sens, în acelaşi lot cu Ecaterina Bălăcoiu şi a avut prilejul să o vadă la procesul ţinut cu uşile închise. Cu sănătatea grav afectată de brutalitatea anchetelor şi regimul la care a fost supus în închisori, Adrian Hamzea relatează autoarei acestui volum experienţa anilor de detenţie pînă în 1955, apoi colaborarea, în libertate, cu Ion Caraion, pentru a aduna poeziile în volum, poezii create în puşcărie – ceea ce a dus la arestarea lui din nou. *(I.I.)*

Trei feluri de dosare

Pe Adrian Hamzea l-au arestat a doua oară în data de 6 august 1958. Ştia că va fi arestat încă de cînd aflase de arestarea lui Banu şi a lui Caraion. Toată ziua de 5 şi-o petrecuse punînd în ordine şi pregătind tot ce nu trebuia să găsească Securitatea: poeziile lui şi ale lui Caraion, care aşteptau aproape adunate în volum ocazia potrivită pentru publicare. Le-a pus pe toate într-o servietă şi, în portofelul aflat în buzunarul de la piept al vestonului, poemul cel mai recent de paisprezece strofe. Telefonase prietenului său, camarad de închisoare, Romuleţ, care locuia prin Scheii Braşovului, anunţîndu-l că va fi arestat şi că va veni să-i încredinţeze acea servietă a doua zi dimineaţă. N-a mai apucat fiindcă au venit să-l ridice la ora trei, spre ziuă. Se aflau acasă mama, tatăl, cumnatul şi sora. Aceasta din urmă s-a aşezat pe fotoliu mascînd servieta, portofelul din buzunarul de la piept a reuşit să i-l strecoare cumnatului cînd s-au îmbrăţişat de despărţire, astfel încît poemul acela, ars de familie imediat după plecarea lui, ani şi ani a încercat să-l refacă în minte şi n-a reuşit să-şi reamintească decît ultimul vers al fiecăreia dintre cele patrusprezece strofe: *„Piatră pe piatră să nu mai rămînă"*.

... În dosarele de la Securitate Adrian Hamzea nu crede. Ele nu sînt adevărate. Dosarele în general sînt, de altfel, de trei feluri: unul pe care nu-l vede niciodată nimeni. Este dosarul după care se desfăşoară ancheta. Din el ai putea să afli cînd, ce şi cui ai spus ceva, uneori cu zeci de ani în urmă, cum i s-a întîmplat lui cînd, la a doua eliberare, cea definitivă din 1964, a dedus, nu a aflat, că mai aveau despre el „marfă" pentru încă multe procese.

Atunci, în 1964, a fost, ca mulţi alţii, chemat şi el pentru o întrevedere de împăcare. Dar aici iar trebui să mai facă o digresiune.

Schimbarea de tratament în închisori

Începe prin a-mi spune că în beci, la Jilava, a văzut-o el întîia oară pe Dalida. Asta vrea să traducă toată incredibila şi senzaţionala schimbare petrecută în atitudinea călăilor lor, imediat ce li s-a făcut frică. Vremea lui *„Ia pe cinci şi ţine-aproape, banditule"* trecuse de mult. Acum li se spunea „dumneavoastră". Vremea cînd, pentru o dublă pneumonie, ţi se dădea o jumătate de aspirină şi cancerul trecea de la sine sau te omora după luni şi luni în urlete era amintire. Aproape că nu cerea de fapt cineva medicamente, iar dacă cerea cineva pentru un camarad în agonie, gardianul venea şi-i explica muribundului, mirat: *„Ce, bă, ai venit aici să trăieşti, aici ai venit să mori!"*. Acum venea zilnic o doctoriţă tînără, însoţită de o asistentă, care întreba: *„Domnilor, s-a întîmplat ceva azi noapte?"*, iar ei ca „răsfăţaţii neobişnuiţi cu răsfăţul" răspundeau cu grosolănie izmenindu-se: *„da, doamnă, m-a durut aici"*, şi-şi arătau cotul. Ironie pe care doctoriţa nici n-o remarca, îl trecea pe bolnav pe listă, îl chema la infirmerie, unde-i umplea boneta cu antibiotice, calmante, vitamine. Erau expediaţi cu duba la Văcăreşti, la cabinet, să li se repare dantura, la cea mai mică semnalare; ciorba de varză şi arpacaşul dispăruseră. Acum mîncau orez, fasole, „hrana de 23 August", chiftele. Chiftele!! Erau scoşi la grădină unde, aşezaţi în fund, smulgeau de-a valma iarbă, ceapă, morcovi, înaintînd o jumătate de metru într-o jumătate de zi, în rest stăteau la taclale, supravegheaţi, 200 de oameni de către un singur gardian care li se adresa cu „domnilor". Acelaşi gardian, firește, de pe vremea lui „bă, banditule". *„Domnilor, vă rog"*, protesta moale gardianul acum, cînd, în drum spre grădină, deţinuţii îşi scoteau şepcile în dreptul locului numit Valea Piersicilor, unde fuseseră executaţi camarazii lor. În urmă cu nici un an, mişcarea de scoatere a bonetei ar fi fost socotită tentativă de evadare şi ar fi fost pedepsită cu împuşcarea. Stăteau la soare fără să culeagă sau să plivească mai mult de un strat de morcovi, doar pentru ca să stea un pic la soare, să prindă un pic de culoare.

Dacă la ora 11 nu soseau ziarele – *Scînteia*, *România liberă*, *l'Humanité*, *Sportul* – şi cărţile – ***Mitrea Cocor***, ***Bărăganul*** – băteam în uşă cu pumnii şi gardianul răspundea, ca la restaurant: *„Vine-vinee"*. Apăruseră gazete de perete la care unii, da, scriau texte idioate, de marxism, ţineau conferinţe, la fel, dar Petre Ţuţea, de pildă, în contul reeducării marxiste, a vorbit cinci ore despre Isus Hristos şi Socrate, iar colonelul Crăciun şi încă o brută l-au ascultat cu gura căscată. Nu înţelegeau nimic, şi-au mărturisit unii altora, dar „banditii", deveniţi „domni" (vedeau şi ei pentru prima dată, frica îi făcuse să vadă), vorbeau frumos. Erai chemat individual la o şedinţă de-asta de rămas bun, de împăcare. Acolo a fumat Adrian Hamzea prima şi ultima dată „Kent". Nu, nu cu Dalida, ea era în film, ci cu grupul de trei colonei care-l convocaseră.

A făcut toată digresiunea pe care pot s-o reţin doar aşa, pentru mine, pentru momentul ăsta. Cei trei colonei care l-au convocat i-au spus: *„Domnu' Hamzea, uitaţi, am greşit şi noi, aţi greşit şi dumneavoastră, acum ce-a fost a fost, poate e mai bine să ne cunoaştem mai bine, poate n-aţi spus tot şi nici noi n-am spus tot"*. Şi-atunci, în '64, îi spune unul din cei trei colonei că el, în '51, la Peninsula, făcuse o organizaţie, o formaţiune suprapolitică, din foşti luptători anticomunişti. Şi-atunci a rămas el trăznit, pentru că asta nu numai că o uitase dar uitase şi cui i-o spusese. Tîrziu de tot, şi-a adus aminte că singurul om care o ştia era prietenul lui, Ducu Ciocîlteu, şi că, deci, în dosarul acela al lui, prim, pe care nu-l vor arăta nimănui, niciodată „ei", oricît o să le cerem „noi", figurează notele informative ale lui Ducu Ciocîlteu şi ale altor prieteni apropiaţi, cine ştie care, nici nu visezi la ei, care te-au vîndut, care s-au lepădat de tine şi te-au vîndut.

Acesta ar fi primul fel de dosare. Al doilea este acela pe care Securitatea îl

Monica Lovinescu

pune la dispoziţia tribunalului şi pe baza căruia acest tribunal dă sentinţa.

Iar cel de-al treilea este „dosarul" pe care nu-l ştie decît numai bunul Dumnezeu şi tu; El, fiindcă pe el nu-l poţi minţi, şi tu, fiindcă în rest, de la început şi pînă la sfîrşitul anchetei ăleia, trebuie să minţi tot timpul. Şi, mai mult sau mai puţin, şi după aceea. Sau să taci, fiindcă adevărul, oricum, nimeni nu-l mai crede.

În libertate

După ce a ieşit pentru a doua oară din închisoare, cu amîndoi părinţii morţi, Adrian Hamzea a făcut un memoriu la Nicolae Ceauşescu în care i-a cerut voie să emigreze în orice ţară de pe suprafaţa pămîntului (*„alegeţi Dumneavoastră ţara"*), cu excepţia Albaniei şi Chinei, fiindcă este sigur că în orice ţară din lume îşi va găsi ceva de lucru ca să-şi cîştige pîinea şi un adăpost. S-a pregătit pentru o aşteptare de 40 de zile, cît ştia că e termenul pentru un asemenea memoriu. Răspunsul i-a venit în două zile: a fost repartizat într-o garsonieră nouă, care urma să fie gata în cîteva săptămîni, cît despre slujbă, i s-a oferit una în presa din oraşul natal. Între timp, el făcuse, din vechea colţoşenie, o cerere de angajare la hingheri.

Pe urmă a trăit din traduceri, cînd semnate, cînd nesemnate, iar mai apoi din pensia lui de membru al Uniunii Scriitorilor. Alţii au ales altă cale. Cu vocea lui blajină, plîngăreaţă, Caraion l-a anunţat încă din 1965 că el va face „realism socialist". Cu el a rămas totuşi prieten pînă la un moment dat, cînd, omul acesta de neînţeles, rău, nemulţumit, urînd şi invidiind pe toată lumea, pe care nu l-ar fi mulţumit probabil decît să ştie că el face şi el semnează toate revistele literare din lume şi tot ce se scrie în lume, de la titlul de pe prima pagină şi pînă la numărul de telefon din caseta redacţională, i-a publicat, omiţîndu-i numele, o pagină întreagă de traduceri din lirica lumii. Fiindcă Adrian Hamzea a tradus Mandelstam, Pasternak, japonezi, maghiari, germani.

Aceasta s-a întîmplat în 1969. Nu în '66, cînd i-a arătat o scrisoare pe care se pregătea să i-o trimită lui Stancu, ameninţîndu-l că, dacă nu-i trimite maşina să-l ia, îl denunţă la Ceauşescu drept agent al fostei siguranţe burgheze, nu în 1966, cînd l-a obligat să distrugă în faţa lui o scrisoare în care *„o rupea cu ierunca şi Lovinescu pentru reaua primire pe care i-o făcuseră la Paris"*, şi, mai ales, nu cu cinci ani înainte, în noaptea de dinaintea procesului, cînd aflase citind dosarele că, în vreme ce el rezistase timp de şase luni, prietenul lui cedase din primul moment. Ci acum, cînd voise să-i fure şi poeziile.

Celorlalţi le-a pierdut urma definitiv. De altfel, pe niciunul nu-l cunoştea dinainte.

Singura întîlnire cu doamna Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu

Ce vrea el să înţeleg bine este că trebuia să ascult şi să reţin această prezentare, dintr-un anumit motiv întemeiat.

Nu, nici pe doamna Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, pe care n-o cunoştea dinainte. Iar ea, de altfel, n-a mai apucat nimic din tot ce-mi povesteşte el.

Era din cei ce nu se îndoaie, ci se frîng, n-a apucat deci liberalizarea, dar altul este motivul pentru care trebuie să ascult şi să reţin.

Deşi n-a mai văzut-o niciodată, nici înainte şi nici după, şi a aflat că este cu ea în lot, în noaptea de dinaintea procesului cînd, după cele trei săptămîni de refacere, somn, zi şi noapte, şi hrană mai bună, tuturor li s-au dat spre studiere, conform legii, toate cele şapte dosare. Moment cînd a fost dus fiecare dintre ei în cîte un birou, pe cîte un colţ de birou, şi, prin rotaţie, cele şapte dosare treceau pe la fiecare dintre ei. El se afla într-un birou şi ştie, nu mai ştie de unde, că doamna Lovinescu studia dosarele, undeva, la o masă, pe culoar. O auzea.

A văzut-o pentru prima oară cînd au intrat în sala de proces. Şi-o aminteşte bine, ca şi impresia puternică pe care i-a făcut-o distincţia ei deosebită şi faptul că *„s-a purtat cu demnitatea unei patriciene romane"*.

Asta pentru că nu toţi au fost la fel de demni. Prietena lui Caraion, ulterior soţia lui, s-a văicărit, s-a dezvinovăţit, *„n-a ştiut, n-a înţeles ce scrie la maşina aceea, ce bătea"*. Martorii, dintre care şi-o aminteşte pe soţia doctorului Popescu, tremurau ca varga, anchetatorii, în sala goală, printre cei cîţiva, nu mai mult de douăzeci de securişti în civil sau în uniformă, în fine, caraliii din spatele lor, care le atrăgeau în permanenţă atenţia că nu trebuie să se întoarcă nici în stînga nici în dreapta. Pauzele în care, într-o încăpere, alături, li s-au dat ţigări, bomboane şi mîncare, în cele trei sau patru pauze. Anchetatorii, care veneau acolo şi le atrăgeau atenţia: *„vezi ce vorbeşti, să nu ne pui în situaţia să te ducem*

asasinat II

înapoi". Crede că anchetatorul, venit în pauză ca să-l sfătuiască astfel pe el însuşi, era Nicolae Vasile. Iar printre cei aflaţi în sală crede că l-a văzut pe Iosif Bistran, şeful anchetei întregului lor lot, un tip rotofei, scund, bine făcut, aducînd cumva cu Fănuş Neagu, mai degrabă roşcovan la faţă.

Cronologia, ca atare, a celor douăzeci şi patru de ore nu şi-o aduce aminte, dar nu e greu de reconstituit.

Procesul

Procesul s-a desfăşurat într-o sală, de circa 80 de metri pătraţi, a Tribunalului Militar Teritorial II de pe cheiul Gîrlei, în apropierea Operetei, în spatele magazinului Victoria, cu locuri pentru aproximativ o sută cincizeci de persoane, dar fără public, în mod sigur. Prin uşa întredeschisă a acestei săli l-a zărit pentru ultima dată pe tatăl lui, care va muri cîteva luni mai tîrziu, în momentul în care locotenentul Ştefan de la Jilava îl scotea pe el din greva foamei, legîndu-l cu sîrmă ghimpată de pat ca să nu se zbată şi hrănindu-l artificial. Mama îi va muri un an mai tîrziu, cînd fără nici un motiv, în colonia de muncă de la Grindu, i s-a făcut rău şi a căzut. De aici ştie că procesul a fost secret. Nimeni nu a văzut pe nimeni din familie decît dacă a fost adus ca martor.

Îmi poate descrie locul: pe latura mică din faţă a sălii, la masa lungă ca de prezidiu, se afla completul de judecată al celor cinci, de data asta, de obicei fiind doar trei. Oblic, în dreapta acestei mese, se afla procurorul şi, de cealaltă parte, grefierul. Perpendicular pe masa acestui complet, era boxa în care erau ei aşezaţi pe două rînduri, după cum urmează: Valentina Şestopaly, Ion Caraion şi Dumitru Banu, în primul rînd de bănci. Pe al doilea rînd: Ecaterina Bălăcioiu, Hamzea, doctorul Popescu şi Elisabeta Jecu. În spatele lor, un şir de gardieni.

Procesul a început cu identificarea lor – *„tata, mama şi baraca"*, în limbajul deţinuţilor. A urmat, timp de cîteva ore, trei, poate patru, rechizitoriul procurorului, întrerupt în cîteva rînduri de protestele, ricanările şi sarcasmele celor din boxă. Pauza. Interogatoriile martorilor. Întrebările suplimentare, o nouă pauză, apoi schimbarea procurorului. Fiindcă au fost doi. Îşi aminteşte că au fost mai multe întreruperi. El, personal, la un moment dat, cînd s-a discutat despre corelaţia cu grupul Noica, arestat şi el la data aceea, şi despre lucrarea acestuia, ***Anti Goethe***, el personal l-a întrerupt pe procuror ca să-l înveţe să pronunţe corect numele lui Johann Wolfgang von Goethe, şi nu *„Ghi-iote"*, cum îl pronunţa şi anchetatorul lui Al. Paleologu, Onea Mircea, scriindu-l „Ghiote" şi venind apoi a doua zi cu o pată de cerneală vărsată peste numele neamţului şi rugîndu-l pe anchetat să-l scrie el, din nou. Şi, în fine, o a doua oară, cînd a exclamat: *„Asta nu-i proces, ci circ, şi dvs. aveţi acolo sentinţa fixată dinainte de Securitate"*. Ceea ce era adevărat, în sensul cel mai exact al termenului: mai tîrziu, Pacepa va mărturisi, luînd pe mărturisirile lui bani mulţi, că pe unele dosare Dej, în persoană, scria la ce să fie încadraţi, ce articol de lege să fie inventat pentru ei, cînd să fie condamnaţi la moarte şi cînd împuşcaţi.

Da, este adevărat că doamna Lovinescu n-a sfidat, sînt adevărate cuvintele acestea: *„Am ascultat radio Paris, doar numai pentru a auzi glasul copilului meu, rog să se ţină cont că am slujit şcoala românească"* şi *„discuţiile au fost flecăreli de femeie bătrînă"*, da, e adevărat, dar toate acestea le-a spus cu o mare demnitate şi reţinere şi pentru că a vrut pînă în ultima clipă să trăiască, pentru ca să...

Şi ar vrea să notez acum motivul digresiunii. Trebuia să cunosc toată biografia lui ca să ştiu că el, Adrian Hamzea, poet, traducător, membru al Uniunii Scriitorilor, atunci în vîrstă de 31 de ani, **a fost ultimul bărbat care i-a oferit doamnei Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu braţul, în dimineaţa zilei de 31 ianuarie 1959, la ieşirea din sala de judecată a Tribunalului Militar Teritorial Regiunea II, Bucureşti**.

Este unul din lucrurile neconsemnate decît în acel „dosar" pe care el şi bunul Dumnezeu îl ştiu.

EPILOG

Istoria s-a terminat, cartea se închide, cum ar spune Sadoveanu, cel mai mare scriitor român. Cel care se va prezenta în numele nostru, al tuturor, la Judecata de apoi a istoriei.

Dar piciorul lipsă al lui Hamzea Adrian mă obsedează. El este, cum spun istoricii, un non-document, o mărturie indirectă. Dacă ar fi la locul lui, pe el ar trebui să figureze, ca pe o placă memorială, următoarele nume:

ANGHEL MARIN – căpitan de securitate. A emis ordonanţa de percheziţie, din 23 mai 1958, la domiciliul din B-dul Elisabeta, al Ecaterinei Bălăcioiu.

BISTRAN IOSIF – locotenent major de securitate. Pentru a simplifica efortul memoriei, vecinii şi supravieţuitorii fac din el sinteza tuturor celor care au avut, în vreun fel sau altul, o contribuţie la tragedia Ecaterinei Bălăcioiu. Cu documente pe masă, nu putem spune decît atît: a semnat procesul verbal de distrugere prin ardere a obiectelor nefolositoare pentru anchetă, în data de 30 decembrie 1958, în curtea interioară a blocului din B-dul Elisabeta; i-a luat, în aceeaşi zi, între orele 13 şi 16,30, ultimul interogatoriu.

BUTYKA FRANCISK – şeful Direcţiei anchete penale pe Regiunea Bucureşti; se ocupa şi de recrutările de agenţi dintre rudele aflate în străinătate ale celor anchetaţi; a semnat, alături de locţiitorul de şef de serviciu, O. Mateuşanu, şi de locotenentul major, C. Dracopol, propunerea de arestare din 23 mai 1958 (ASR FOND D, DOSAR nr. 11119, vol. 7, pp. 246–248); a vizitat-o pe Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu la spitalul Văcăreşti, propunîndu-i să scrie fiicei o scrisoare prin care să o îndemne să colaboreze cu regimul (vezi Monica Sevianu, Memoria, nr. 3, 1990); trăieşte, probabil, în Bucureşti.

CIOCAN D. – locotenent de securitate. A tradus aproape toată corespondenţa în franceză dintre cele două femei, cu greşeli uneori hilare: „De la urmaşii voştri, multă dragoste" pentru: „Voeux fervents, espoirs, grand amour", dar, ţinînd cont de scrisul aproape ilizibil şi foarte mărunt al celor două şi de cantitatea uriaşă de texte, iritarea lui în faţa „dulcegăriilor" şi faptul că n-a fost cîtuşi de puţin mişcat de tragedia la care a avut prin mijloace atît de nedemne acces nu mai pot mira pe nimeni. Avea, probabil, nu vreau să indignez pe nimeni, sensibilitatea aceea reală a „omului atomizat" din care se poate face orice, inclusiv un complice inconştient la crimă, de care vorbea Hannah Arendt. Această sensibilitate reiese din traducerea aproape perfectă pe care o face scrisorilor în care cele două îşi povestesc vacanţele la mare, ca într-o literatură de evaziune de bună calitate. (Fond X, Dosar 51631 – vol. 1, 2, 3).

Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu

CÎNDA GHEORGHE – locotenent major de securitate. A efectuat, asistat de locotenent Tudor Marin, percheziţia urmată de arestarea Ecaterinei Bălăcioiu din seara de 23 mai 1958 şi a semnat procesul verbal de percheziţie în urma căruia i s-au confiscat corespondenţă, agende, cărţi, suma de 606 de lei şi alte obiecte.

V. DINESCU – maior de securitate. Împreună cu căpitanul Gh. Iavorski începe, în 24 iunie 1953, investigaţiile pentru întocmirea unui dosar de dizlocare şi trimitere în Bărăgan a Ecaterinei Bălăcioiu, ca fiică de moşier. (SRI–Fond X, Dosar 51631, vol. 1).

DRACOPOL C. – locotenent major de securitate. A semnat cu Francisk Butyka şi O. Mateuşanu propunerea de arestare a Ecaterinei Bălăcioiu şi a condus cea mai mare parte a anchetei premergătoare procesului (vezi Dosarul 113664, Fond SRI).

GEORGES... (probabil Georgescu – apare numai ca semnătură) – locotenent. A tradus o parte din corespondenţa în limba franceză a celor două femei, cîteodată mai bine, cîteodată mai rău decît colegul, sau subalternul, sau şeful lui, Ciocan).

MATEUŞANU O. – a semnat, sub semnătura şefului său, Francisk Butyka, şi alături de cea a adjunctului acestuia, C. Dracopol, propunerea de arestare a Ecaterinei Bălăcioiu.

MOCANU DOREL – căpitan de securitate. Citeşte lunga înregistrare, cu microfonul din casă, cu Maria Botta, din 14 mai 1958, şi scrie pe marginea ei: „Să nu i se dea viza de plecare din ţară, dacă cere paşaport".

OAIDĂ AL. – locotenent de securitate. A întocmit şi semnat referatul din 13 iulie 1953, prin care se propune dislocarea Ecaterinei Bălăcioiu şi trimiterea ei în domiciliu obligatoriu. În referatul lui se află memorabila frază despre E. Lovinescu, plecat la Paris „pentru a învăţa corect limba franceză" (vezi ASBI, Fond D, Dosar 11119, vol. 7, pp. 249–251).

PREDA ION – a semnat, alături de Niţă Gheorghe şi Vasilescu Traian, raportul prin care se cere dezafectarea agentului Tomescu întrucît „e beţiv" şi „nu prezintă încredere" (vezi ASRI, Fond D, Dosar 11119, vol. 7, pp. 234–236). A coordonat şi unele dintre acţiunile de ascultare din casă cu microfonul, cele bruiate din timp în timp de „tramvaiul care trece pe sub fereastra mea cu un zgomot hodorogit" (Ecaterina Bălăcioiu) sau de „tramvaiul care trece şi nu se mai aude nimic" (anonimul care transcrie înregistrările din casă cu microfonul). A fost şi anchetatorul principal al lui C-tin Pillat, în ancheta care se desfăşoară între martie 1958–decembrie 1959, în vederea procesului „lotului mistico-legionar Noica–Pillat" din ianuarie 1960 (vezi Dosarul 118988, Fond ASRI, şi volumul de documente apărut la editura Vremea, în 1996). Dacă nu este o coincidenţă de nume.

SERGHEI GHEORGHE – maior de securitate. A coordonat operaţiile de filaj şi urmărire a obiectivului BALAGIA, de la ora 7 la ora 23, ajutat în calitate de şef de grupă de căpitanul Branea Dumitru (cf. ASRI, Fond A, Dosar 11119, pp. 228–233). Se ocupă de interceptarea corepondenţei, conform planului de muncă de la 3 ianuarie la 31 martie 1957, nesemnat.

VIOREAN DUMITRU – căpitan de securitate. Împreună cu şeful grupei, Leibovici I., lucrează alternativ cu echipa coordonată de Serghei Gh. pentru urmărirea obiectivului BALAGIA.

(Fragmente din cartea ***Această dragoste care ne leagă – reconstituirea unui asasinat****, în curs de apariţie la Editura Humanitas)*

Filmul zilei

CRONICĂ DE FILM

Mediocritate necesară

Mediocritatea unei creaţii cinematografice poate fi de bun augur, atunci cînd ea apare pe fondul şi la capătul unui şir de producţii inclasabile, a-valorice, cum e cazul filmelor româneşti postdecembriste. Pînă acum ieşeai întotdeauna din sala de cinematograf în care ai văzut un film românesc cu sentimentul că ai participat la ecranizarea unei proiecţii onirice, la o „virtual reality“ despre valoarea căreia nu reuşeai să te pronunţi în nici un fel. Este interesant cum neputinţei de a reflecta integral realitatea, în comunism, identificată uneori cu obligaţia de a minţi, i-a urmat o altă neputinţă, mai dificil de explicat, neputinţa ilustrării *adecvate,* în condiţii de exprimare nestînjenită. Abţinerea a fost înlocuită cu o exagerare, ambele la fel de rigide şi de lipsite de nuanţe. Sentimentul inadecvării a străbătut indistinct producţiile autohtone, şi de aici s-a născut şi incapacitatea de apreciere valorică de care vorbeam.

Reflecţia de mai sus mi-a fost prilejuită de vizionarea filmului ***Omul zilei***, regizat de Dan Piţa şi lansat nu cu mult timp în urmă pe ecranele bucureştene. Prima impresie a fost că am văzut un film slab, nereuşit. Dar am avut satisfacţia de a observa că afirmaţia *„nu m-a impresionat prea mult“* nu era posibilă dacă producţia lui Dan Piţa nu atingea o anumită cotă de normalitate, care, singură, poate promite ceva dincolo de ea.

Abia cu ***Omul zilei*** poţi să spui senin că ai văzut un film românesc mediocru – lucru inedit în ultimii ani şi, tocmai de aceea, relativ interesant. Paradoxal, mediocritatea (ca semn sigur al legăturii la simţul comun) se dovedeşte în cazul cinematografiei româneşti actuale un semn de însănătoşire şi de reaşezare. Ea înlocuieşte, ca o etapă necesară, opulenţa simbolică de pînă acum, pe de o parte, şi, pe de altă parte, atmosfera sumbră, ireală care învăluia orice realizare românească.

Eliberarea de funest şi de violenţa simbolurilor

Omul zilei se distinge în primul rînd prin modestia sa. Filme ca ***Hotel de lux***, ***Balanţa***, ***Şobolanii roşii*** etc. aveau în comun năzuinţa inconştient-arogantă de a spune totul. Simbolurile acopereau integral scenariul şi invadau ecranul cu o violenţă şi vulgaritate de care regizorii nu păreau conştienţi. Chiar dacă vroiau să surprindă aspecte ale realităţii concrete, de cele mai multe ori obsesionale, peliculele româneşti ajungeau întotdeauna să creeze o altă realitate, apăsătoare şi diformă; ceea ce le lipsea era păstrarea proporţiilor, faptul simplu de a reda măsura lucrurilor. Pînă şi ***Senatorul melcilor*** sau ***Patul conjugal***, realizări oarecum mai „sobre“, sufereau de aceeaşi stridenţă a imaginii şi sunetului. Altfel spus, filmului românesc i-a lipsit pînă acum realismul elementar, prinderea în ceva palpabil, el alunecînd de fiecare dată într-o lume total suspendată.

Că simbolul masiv, folosit programatic, „nu mai ţine“ se vede foarte bine în modul în care „naufragiază“ scenele din film care vor să arate cu tot dinadinsul ceva: ele sfîrşesc brusc, imediat după apariţie. E cazul scenei finale, în care „securistul“ – interpretat zglobiu şi inadecvat de George Mihăiţă – vrea să-i demonstreze lui Andrei Lăzărescu, personajul-nucleu al peliculei, că, fără „omul din umbră“, el, politicianul, nu are nici o valoare, nu înseamnă nimic. Genericul apare neaşteptat şi întrerupe conflictul, desfăşurat cu voită semnificaţie în noroi, înainte ca acesta să reuşească să trimită la sensurile intenţionate. Tot la fel, după ce Lăzărescu îi bate cu nonşalanţă pe cei doi hoţi de maşini, ale căror chipuri sînt neconturate, concluzia lui: *„asta e o ţară de hoţi“*, sfîrşeşte brusc şi neconvingător scena respectivă.

Omul zilei este, într-un fel, „filmul zilei“, tocmai pentru că venise timpul ca psihoza imagistică să înceteze, să se renunţe la cultul pentru funebru. Atmosfera întunecată, înecăcioasă, se cerea în cele din urmă dezamorsată. Nae Caranfil reuşise să „spargă gheaţa“ şi să se „aplece în afară“, cu ***E pericoloso sporgersi***, film de o naturaleţe desăvîrşită; însă el păcătuia prin faptul că reuşise prea bine. Excelenţa filmului său îl transforma într-o excepţie. Or, nu se putea merge mai departe pe drumul deschis de o excepţie. Era nevoie de un film mediocru pentru a face vizibilă şi posibilă, în acelaşi timp, normalizarea situaţiei în cinematografia românească.

Este adevărat că ***Omul zilei*** nu a scăpat nici el de tentaţia de a epuiza realitatea: sînt descrise, sugerativ, structuri politice subterane care coordonează totul şi prin care se explică totul. Însă, de aici, el „eşuează“ plăcut în ilustrarea unei *anumite* poveşti, centrată pe o *anumită* iubire, aceea dintre „un ucigaş şi o curvă de lux“, cum spune chiar personajul direct implicat, omniprezentul om politic Andrei Lăzărescu. În filmul lui Dan Piţa, sociologicul alunecă fericit în psihologic, imaginea panoramică în detaliu.

Cîteva detalii

Unul dintre puţinele lucruri care merită spuse despre ***Omul zilei*** este că personajele lui recuperează insolit caractere din Caragiale, în timp ce intriga aminteşte de tartuferia din ***O scrisoare pierdută***. Dacă totuşi filmul lui Dan Piţa încearcă pe alocuri să refacă atmosfera din seria italiană ***Caracatiţa***, mafia dîmboviţeană se dovedeşte, însă, mai băşcălioasă şi mai puţin profesionistă decît cealaltă; politicienii zilei sînt mai mult ştrengari decît fioroşi; atmosfera nu reuşeşte să fie gravă, ci rămîne una candidă.

Personajul interpretat de Ştefan Iordache este singurul care păstrează o severitate şi o noblete ne-autohtone, în timp ce, în cazul celorlalţi, duritatea ascunde inconsecvenţă şi slăbiciune. Pînă şi furia „saxofonistului“, care îl ameninţă neîncetat pe Andrei Lăzărescu cu închisoarea, deoarece este convins că i-a ucis cel mai bun prieten, se va transforma în final într-o blîndeţe oportunistă. Nu vom afla dacă Lăzărescu chiar l-a ucis pe tînărul dansator, dar ne vom da seama, atunci cînd „omul zilei“ va decide moartea Anei, că scenariul poliţist era, de fapt, o pistă falsă.

RĂZVAN PAUL

Ziarişti condamnaţi în urma unor procese penale

Ziarista Ada Ştefan de la *România Liberă* a fost condamnată la 100.000 lei amendă penală şi 10.000.000 lei daune morale în procesul de calomnie intentat de către preşedinta Judecătoriei din Găieşti, Margareta Bivolaru, în urma unui articol în care erau dezvăluite abuzurile comisiei locale pentru aplicarea *Legii 18*. Procesul s-a desfăşurat ignorîndu-se dispoziţiile legale.

În ziua de 3 decembrie, la Tribunalul Cluj a fost pronunţată sentinţa definitivă prin care Marius Avram, ziarist la *Ştirea*, a fost condamnat la o amendă penală de 100.000 lei şi 6.000.000 lei daune morale pentru calomnie la adresa primarului Gh. Funar. Articolul incriminat s-a referit la manifestaţia din 1996 a „înmormîntării liniştii românilor“, organizată de Gh. Funar. Ziaristul Marius Avram a declarat că se va adresa în continuare procurorului general, Sorin Moisescu, preşedintelui Constantinescu şi Curţii Europene a Drepturilor Omului. Jurnaliştii locali şi-au exprimat solidaritatea cu Marius Avram. A fost impus, de către presa locală, un embargo asupra numelui şi declaraţiilor primarului Funar şi, în semn de protest faţă de condamnarea lui Marius Avram, dar şi a ziariştilor de la *România Liberă*, Ada Ştefan şi Florin Mircea Corcoz, a fost organizat un marş de protest al ziariştilor (legaţi între ei cu lanţuri) pe străzile Clujului.

Corespondentul *României Libere* din judeţul Alba, Florin Mircea Corcoz, a fost condamnat la amendă penală de 500.000 lei şi daune morale în valoare de 3.000.000 lei în urma unui proces intentat de Maria Trifan-Papuc, directoarea Banc Post Alba Iulia. F.M. Corcoz semnase anul trecut o anchetă despre construcţia unor vile în Alba Iulia, printre care se afla şi cea a directoarei Banc Post. Printre formele de protest ale jurnaliştilor faţă de această decizie a instanţei se numără apariţia ziarului *Ştirea de Alba* cu gratii desenate în pagini. Mai mulţi ziarişti au protestat în faţa Penitenciarului din Aiud, cu pancarte, plăcuţe de identificare numerotate şi îmbrăcaţi în haine de puşcăriaş.

Într-un comunicat, *„Partidul Naţional Ţărănesc Creştin Democrat îşi exprimă îngrijorarea faţă de creşterea alarmantă a sentinţelor dictate de o serie de instanţe judecătoreşti împotriva ziariştilor.*

În condiţiile în care marii infractori dovediţi sînt judecaţi în stare de libertate sau beneficiază de termene prelungite pentru a-şi organiza apărarea, numărul jurnaliştilor condamnaţi penal ajunge să atingă limite îngrijorătoare (...) *Actuala putere s-a angajat să susţină o luptă dură împotriva corupţiei şi a celor corupţi. Presa a fost mereu de partea dreptăţii şi de aceea reprezentanţii săi trebuie să aibă o minimă protecţie în acţiunea comună“.*

Asociaţia pentru Apărarea Drepturilor Omului în România–Comitetul Helsinki (APADOR–CH) a condamnat printr-un comunicat înmulţirea cazurilor de jurnalişti condamnaţi de instanţele judecătoreşti pentru calomnie sau insultă. APADOR–CH susţine că art. 205, 206, 238 şi 239 alin. 1 din Codul Penal intră în contradicţie cu art. 10 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi a cerut Guvernului şi Parlamentului României să iniţieze o procedură de modificare a Codului Penal prin eliminarea din acesta a delictelor de presă, iar sancţiunea în domeniul libertăţii de exprimare să fie aplicată pe calea acţiunii civile.

Şi-au mai afirmat sprijinul pentru jurnaliştii condamnaţi penal Alianţa Civică, Confederaţia Naţională Sindicală „Cartel Alfa“, la care este afiliată Federaţia Sindicatelor din Mass-Media, Liga PRO EUROPA.

AURELIAN CRĂCIUN

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

HUMANITAS
Cartea care dăinuie
Ultimele apariţii

BELU ZILBER
Actor în procesul Pătrăşcanu
PHILIPPE MALAURIE
Antologia gîndirii juridice

În curînd

PĂSTOREL
Eigrame şi alte rime vesele
CARPENTIER / LEBRUN
Istoria Europei
STELIAN TĂNASE
Anatomia mistificării

ASCULTĂ BBC
PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREŞTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

POLIROM NOUTĂŢI

Petre Botezatu
Introducere în logică

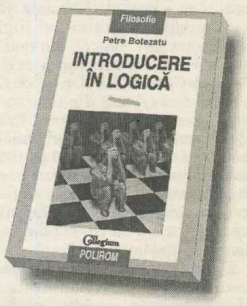

În pregătire:
Petru Iluţ
Abordarea calitativă a socioumanului
Eugeniu Safta-Romano
Arhetipuri juridice în Biblie
Ştefan Afloroaei
Cum este posibilă filosofia în estul Europei

Comenzi la CP 266, 6600, Iaşi
Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

Pisica ruptă la Univers

Ciudate, dar plăcute surprize la editura Univers, o editură care nu doar că şi-a dublat deschiderea către lume publicînd autori români stabiliţi în alte ţări, dar a deschis un ochi către producţia internă. Pe lîngă ***Riuri care duc în cer***, de Jesus Moncada, un cincagenar catalan molipsit de fabulosul epic latino-american (trad. Mianda Cioba), un Orwell dezlănţuit la modul crud şi coroziv în descrieri totuşi suculente (***Zile birmaneze***, trad. Gabriela Abăluţă) sau sensibilitatea estetizant maladivă a unui Boris Vian (***Iarba roşie***, trad. Gabriela Abăluţă, prefaţă Constantin Abăluţă), Univers publică şi ***Contesa singeroasă*** (i.e. Elisabeta Báthory, 1560–1613) de Andrei Codrescu (trad. Cornelia Bucur), roman publicat în 1995 în SUA, construcţie etajată, cu teze culturale şi pigment geopolitic, faţă de care simplitatea evocatoare a Hertei Müller din ***Animalul inimii*** – caligrafiile unei singurătăţi – pare un haiku pe lîngă o epopee. Cu cheie.

Dar, ziceam, pe lîngă acestea e de la sine înţeles că ***Pisica ruptă***, romanul lui Mircea Daneliuc, este bomba de sfîrşit de an a editurii. Ea va stîrni cel puţin norişori de praf, dacă nu valuri de-a binelea. Cum ştim, unitatea de măsură a talentului în proză e testicolul (spuneţi-i dumneavoastră pe româneşte), iar Daneliuc, orice s-ar zice şi oricît ai scrîşni cînd îi pronunţi numele, are două perechi... Deocamdată doar am răsfoit cartea (va urma şi cuvenita cronică) şi m-am lovit, ars şi zgîriat: nume din crema cinematografiei noastre din ultimele decenii, poliţe plătite dur, satiră pestriţă, o lume care stă cu bigudiurile pe capul plin de cucuie conectate la panoul electric al Ceauşeştilor, al lui Ilie Rădulescu etc. Defulare cu sertare şi chei la vedere, scrisă ca o jupuire de tot, ***Pisica ruptă*** aduce un rival serios literaturii de tip Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Petre Barbu & Co.

Cu totul alta este lumea (atmosfera) din ***Binecuvîntată fii, închisoare*** (trad. Mioara Izverna, prefaţă Ana Blandiana, note biografice de Mariana Ionescu) de Nicole Valéry-Grossu (***Bénie sois-tu, prison***, 1976, titlu preluat din Soljeniţîn). *„Din perspectiva unora, închisoarea apare ca loc al urii, din perspectiva altora, închisoarea apare ca un loc al iubirii“*, rezumă Ana Blandiana. *„Cartea Nicolei Valéry-Grossu face parte, în mod evident, din această ultimă categorie (...) Poate că cea mai ciudată dintre caracteristicile acestei cărţi ciudate este faptul că, deşi este povestea unei detenţii politice (autoarea, rudă prin mamă cu Iuliu Maniu, a aparţinut tineretului ţărănist şi a fost arestată în 1949 pentru răspîndire de manifeste anticomuniste), ea nu se desfăşoară nici o clipă în planul politic, ci mult dincolo de el, acolo unde, pe frontiera mereu nesigură dintre viaţă şi moarte, se naşte vibraţia mistică.“*

Rusia şi... alte delicateţuri

Tot la Univers, Irina Mavrodin traduce două titluri celebre din psihocritica lui Gaston Bachelard: ***Apa şi visele*** (1942), „eseu despre imaginaţia materiei“ şi ***Aerul şi visele*** (1943), „eseu despre imaginaţia mişcării“, cea din urmă însoţită de un text de Jean Starobinski în traducerea Angelei Martin. Acum cîţiva ani a apărut la aceeaşi editură traducerea ***Psihanalizei focului***, iar cînd vom avea şi ***Poetica spaţiului*** şi ***La Flamme d'une chandelle*** se va umple un gol ruşinos, inexplicabil şi trist în, altminteri, atît de bogata colecţie de

DAN C. MIHĂILESCU

Mică bibliotecă de toamnă

CRONICA DE CARTE

studii şi eseuri inaugurată pe vremuri de Romul Munteanu. Pîine caldă, Bachelard, pentru orice inteligenţă cu suflet adolescentin. El oferă infinit mai mult decît un „model analitic“, un „instrumentar de investigaţie“ etc. Oferă o manieră de absorbţie a naturii, a **spaţiului ca reverie**. Şi apoi, după ce mizeria structuralistă şi greaţa sartriană au mîncat cu lopata tinereţi şi inteligenţe şi după ce lacanismele şi derridalele au smintit, tot cu lopata, bunătate de energii spirituale, o baie – bătrînească, dar cinstită – de Bachelard e ca o nouă naştere pentru cei dornici de rafinament.

Tot o astfel de baie pentru rafinaţi, însă de astă dată în istorie & utopie ca efigii ale mentalului colectiv cu tot cu fantasmele sale, este romanul lui José Saramago, ***Istoria asediului Lisabonei*** (trad. şi prefaţă de Mioara Caragea). Mioara Caragea a tradus în 1988 la Univers ***Memorialul de la Mafra*** (în original... **do Convento**, de la mănăstire, adică, dar cuvîntul a fost prohibit de cenzură) iar în 1990 a apărut ***Pluta de piatră***. Editura anunţă o serie de autor Saramago, ca şi la Fowles, Kundera, Tournier, Durrell, Le Carré, Sabato şi Vian, urmînd să apară ***Evanghelia după Isus Cristos***, ***Anul morţii lui Ricardo Reis*** şi ***Eseu despre orbire***. Aşa cum sînt Pessoa şi Eca de Queiros pe stil vechi, este Saramago, pe stil nou, marele răsfăţat european al Portugaliei. Apărută în 1989, ***Istoria asediului Lisabonei*** este o, să-i zicem, ipoteză abisală, chit că ludică, asupra istoriei naţionale, plecînd de la ideea „ce-ar fi fost dacă totul ar fi fost invers“? *„Aici*, scrie traducătoarea, *autorul îşi ficţionalizează propria reflecţie asupra relaţiilor dintre cele două mari formaţiuni discursive: istoria şi literatura, descriind în mod explicit modalităţile de fabricare a ficţiunii pornind de la istorie şi de rescriere a istoriei pornind de la ficţiune“*. Un simplu **nu**, adăugat de un corector în cartea de istorie, declanşează utopia pe care noi, cititori de Lucian Boia, avem a o dumicăţi cu amară seninătate.

După Toma Pavel şi Virgil Nemoianu, încă un român american, Mihai I. Spăriosu, revine la (pardon de vorba lui Nichita) pisica Penelopii. ***Resurecţia lui Dionysos*** (cu subtitlul: „Jocul şi dimensiunea estetică în discursul filosofic şi ştiinţific modern“, trad. şi postfaţă Ovidiu Verdeş) este un cadou pentru familiarii lui Huizinga, Baltrusaitis, Deleuze şi alte *als-ob*-isme vaihingeriene *à la* Luca Piţu. Carte barosană, ca de vrednic „doctorat în State“, ea tratează despre jocul la Kant, Schiller, Nietzsche şi Heidegger, la Gadamer, Deleuze şi Derrida, la psihanalişti, fizicieni, biologi şi filosofi ai ştiinţei. Mihai I. Spăriosu (n. 1944) a fost asistent la Catedra de engleză a Universităţii Bucureşti, 1966–1971, luîndu-şi doctoratul la Stanford în 1976, făcînd apoi *step by step* pînă la titularizarea în comparatistică la University of Georgia, Athens, director al „East Central European Studies Program“ etc.

În fine, după atîta doxă se recomandă o cură de spionaj la patru ace. Terapeut: John Le Carré. ***Casa Rusia***, 1989, e faţa mai nouă a faimosului gentleman pentru care munca în **Intelligence** va să zică filosofare a umanului, lirism, destin şi psihologie cît cuprinde. Părintele „gemenilor“ Smiley şi Karla a trecut de mult de războiul rece, ba şi de zorii perestroikăi, aşa că îşi permite un plus de joc psihopolitic în vechiul, bizarul şi blestematul respect al inteligenţei occidentale faţă de Ursul siberian pe care s-a experimentat din plin comunismul. Suculent în interstiţii, Le Carré merită citit şi pentru a-ţi face o idee de orgoliul insular vizavi de concurenţa CIA şi de tumultul instinctual de tip slav, în contexte precum acesta: *„Spunea* (rusul, n.n.) *că îi iubeşte pe englezi. Englezii sînt conducătorii morali ai Europei, moderatorii secreţi, unificatorii marelui ideal european (...) Spunea că nenorocirea ruşilor este că visează să fie europeni, dar că soarta lor este să devină americani şi că americanii au otrăvit lumea cu logica lor materialistă“*.

Lenin vara, Hitler toamna

Astă-vară am citit cu patru ochi biografia lui Lenin scrisă de Dmitri Volkogonov în 1994 şi tradusă de Anca Irina Ionescu pentru editurile Orizonturi şi Lider. Cartea i-a cam supărat pe comuniştii parizieni, cei scoşi acum din minţi de prefaţa lui Stéphane Courtois la ***Le Livre noir du communisme***, unde sînt **comparate**, încă o dată (nu echivalate, ci pur şi simplu comparate), nazismul şi comunismul. Nu am date, dar sînt sigur că şi ***Memoriile*** lui Albert Speer publicate în 1969 (***În umbra lui Hitler***, trad. Ion Nastasia şi Şerban Nastasia, editura Nemira) au supărat aprig respectivele cercuri tocmai prin **normalitatea** intenţiilor şi a rezultatelor. Cazul lui Speer, arhitectul preferat al lui Hitler, a fost îndelung mediatizat la vremea lui şi nu e locul aici nici măcar pentru un infim rezumat. E destul să spunem că autoevaluarea lui Speer este deopotrivă o carte despre Germania, despre Hitler, despre tragicul paradox al renaşterii unui popor sub dictatură, despre firescul ameţitor cu care profesionalismul, indiferent în ce domeniu, intră în jocul hipnotic al Puterii. De fapt, Hitler este în cele din urmă un personaj **contextual**, ca să zic aşa. Sigur, eşti curios să vezi inventarierea calităţilor, viciilor, obiceiurilor, curiozităţilor etc. ale dictatorului, însă detaliile extra-subiect depăşesc prin doza de interes figura teoretic centrală a cărţii. Fără să fie nici pe departe un tip interesant (necum ataşant), Speer intrigă oarecum prin rigoare şi echilibru, prin croiala geometrică, tonalitatea sobră şi desenul glacial – dar nu cumva tocmai acestea sînt calităţile reclamate de un subiect atît de grav? Nimic diabolizant, nimic euforizant, nici exagerat în justificare sau incriminare. Cînd vom citi aşa o carte şi despre Stalin, ne vom putea îngădui o mică odihnă întru istoriile lui Tacitus.

Lucruri grele la Nemira

Lasă că nici memoriile lui Speer nu sînt ceva uşor, dar cu două titluri din Roger Caillois – ***Omul şi sacrul*** (cu trei anexe despre sex, joc şi război, văzute în relaţia lor cu sacrul), trad. Dan Petrescu, şi ***Fluviul Alfeu***, trad. Adrian Istrate; cu un soi de Eco londonez – Lawrence Norfolk (***Dicţionarul lui Lemprière***, trad. Rodica Ştefan) care împleteşte erudiţia cu *thriller*-ul politic şi psihologiile sucite cu gestualitatea excentrică; ori cu eseurile lui Andrei Cornea din ***Turnirul khazar. Împotriva relativismului contemporan*** (din sumar: **Turnirul credinţelor, Absenţa metafizicii, Între egalitate şi libertate, Naţionalismul – un import, Excurs cultural-filozofic românesc: Blaga şi Noica, Şovinism postmodern: Ilie Bădescu, Parcelizarea ştiinţei: Kuhn şi Feyerabend, Privindu-ne în ochi**) – trebuie să ne punem serios cu burta pe carte. Mai puneţi la socoteală cele aproape opt sute de pagini ce compun, cu o fabuloasă luxuriantă, ***Manuscrisul găsit la Saragosa***, de Jan Potocki (1761–1815), titlu cu blazon de secol XVIII, un soi de ***Decameron*** în care, zice editura (trad. Adriana şi Mihai Mitu), *„haiduci, vrăjitoare, cavaleri, strigoi, cardinali, filozofi, călugări, corsari, ţigani nomazi, savanţi, prinţese, guvernante, cerşetori, posedaţi de diavol, cabalişti povestesc rînd pe rînd întîmplări neobişnuite, picante, triste şi amuzante, palpitante, extravagante, descriu urmăriri şi răpiri, aparţii şi dispariţii miraculoase...“*.

Şi aici, la Nemira, avem o pauză de respiraţie. Ce era John Le Carré la Univers este aici ***Dosarul 51*** de Gilles Perrault, autorul atît de instructivului encomion al Reţelei care a fost ***Orchestra roşie*** (1967, tradus şi la noi după '89). Un roman alcătuit ca un dosar de securitate... ce poate fi mai perfid *hic et nunc*, adică din unghiul sadomasochismului nostru avid de senzaţii! Care-i adevărul în relaţia urmărit/urmăritor? Cine eşti tu în realitate? cel descris în raportul de filaj, sau cel care se iluzionează că-şi aparţine? Nu sîntem prea departe de a face metafizica dosarului personal, de a filosofa condiţia filatorului, de a gîndi existenţa şi destinul în funcţie de colaboraţionism sau „exploatare în orb“...

Şi, brusc, tot la Nemira, un nou Radu Aldulescu, ***Istoria eroilor unui ţinut de verdeaţă şi răcoare***, despre care, deocamdată, am să tac, fiindcă pritocesc un serial dedicat prozei nouăzeciste.

Sfîrşitul „notelor de drum“ de la Tîrgul de carte „Gaudeamus“ îl veţi citi săptămîna viitoare.

LUMEA

NICOLAE FILIPESCU

Căderea guvernului ceh tulbură speranţele economice

Săptămîna trecută, guvernul ceh a pierdut majoritatea parlamentară prin retragerea unuia dintre cele trei partide din coaliţie. Premierul Vaclav Klaus şi-a prezentat demisia preşedintelui republicii la 1 decembrie 1997. Guvernul Klaus a căzut din motive economice, politice şi personale. Pentru Republica Cehă, anul 1997 s-a evidenţiat prin degradarea cursului economic, corupţie şi afaceri necurate la bănci şi la bursă, implementarea superficială a reformelor şi degringolada politică. Evenimentele recente din Cehia sînt instructive pentru celelalte ţări în tranziţie.

Decepţia modelului economic ceh

Pînă nu demult, reforma „de catifea" din Cehia se prezenta ca model de tranziţie pentru celelalte ţări postcomuniste. În contradicţie cu „terapia de şoc" aplicată cu succes în Polonia, la Praga s-a practicat o politică de reformă moderată care susţine creşterea economică, menţine un nivel scăzut al inflaţiei şi şomajului şi încurajează investitorii străini. Conducătorii guvernului ceh erau atît de satisfăcuţi cu progresul aparent, încît declaraţiile lor publice se împleteau cu aroganţă. Premierul Klaus se considera locomotiva şi simbolul „miracolului economic ceh" şi al democraţiei cehe. În 1995, premierul ceh a anunţat că *„tranziţia economiei cehe spre piaţa liberă este aproape completă"*.

În spatele acestui optimism exagerat, realitatea economică este mult mai precară. Creşterea producţiei industriale în Cehia a scăzut de la 9%, în 1995, la 2% în 1997. Inflaţia a crescut de la 8%, în 1995, la 10,5% în 1997. Balanţa de plăţi externe, negativă de mai mulţi ani, a ajuns la 6 miliarde de dolari pe an, în 1997. Pentru o ţară cu numai 10,3 milioane de locuitori, acest deficit este enorm.

Guvernul condus de Vaclav Klaus a dirijat inabil reforma economică, fără să ia măsuri care să asigure dezvoltarea unei economii sănătoase. Deşi partidele din coaliţia guvernamentală se consideră de coloratură liberală, programul economic aplicat de guvern a fost conceput fără înţelegerea mecanismelor economiei de piaţă. Nici rolul statului într-o economie liberă nu a fost înţeles. Cînd reglementarea activităţilor economico-financiare de către stat era strict necesară, guvernul nu a intervenit. În schimb, cînd statul ar fi trebuit să-şi diminueze prezenţa sau influenţa, spiritul „etatist" impregnat de economia socialistă din trecut nu i-a lăsat pe conducătorii „liberali" să ia măsurile de rigoare.

Bursa de acţiuni, funcţionînd fără reguli suficiente, a devenit o junglă favorabilă manipulatorilor şi escrocilor. Birocraţia parazitară şi reacţionară a statului a rămas mult prea numeroasă. Salariile angajaţilor la stat au crescut de trei ori mai repede decît productivitatea. Guvernul Klaus a reuşit să menţină indirect controlul statului asupra întreprinderilor cehe. Astfel, restructurarea necesară nu a avut loc.

Privatizarea în Cehia a început în 1990, cu mari pretenţii de succes. Întreprinderile statului au fost „vîndute" populaţiei cehe la preţuri foarte modeste. Într-un timp scurt, patru cincimi din cetăţenii cehi au devenit acţionari. Vaclav Klaus se laudă că Cehia are cel mai mare procent de acţionari autohtoni din lume. La puţin timp după această „privatizare", acţiunile au fost cumpărate rapid de „fonduri de investiţii" care, în marea lor majoritate, aparţineau cîtorva bănci controlate de stat. Deci, statul, operînd prin aceste bănci, a continuat aceleaşi metode perimate de „management" din gloriosul trecut comunist ca, de pildă, susţinerea întreprinderilor neperformante cu subvenţii şi împrumuturi generoase. Nu a permis falimentul, restructurarea sau închiderea „monstrilor" industriali care nu îşi pot justifica existenţa într-o economie competitivă de piaţă. În felul acesta, s-a „prevenit" pierderea împrumuturilor bancare făcute sub presiunea guvernului. De fapt, mai mult de o treime din aceste „împrumuturi" nu au nici o şansă de a fi recuperate.

Sute de întreprinderi fals-privatizate au continuat să funcţioneze cu productivitate sub standard şi produse de calitate inferioară nedorite de nimeni, avînd la cîrmă aceiaşi manageri incompetenţi, dar cu salarii enorme. Sub guvernul „liberal" condus de Vaclav Klaus, reforma întreprinderilor neperformante a avut un caracter mai mult cosmetic decît structural.

După „revoluţia de catifea" din 1990 şi instaurarea unui guvern democratic de centru-dreapta, investitorii străini şi turismul au adus o importantă infuzie de capital care a dat speranţa unei înfloriri economice rapide. Dar guvernul Klaus a făcut numai eforturi minuscule să atragă activ investiţii directe din străinătate. Nu s-au votat legi care să protejeze investitorii străini, oferindu-le avantaje la impozitare, sau stimulente reale, cum s-a făcut în Ungaria şi Polonia. Iniţial, investitorii de portofoliu din străinătate au venit la Praga cu entuziasm şi au cumpărat acţiuni. Dar, atîta timp cît guvernul nu a creat un organ de supraveghere a tranzacţiilor financiare, aceşti investitori au fost păcăliţi, manipulaţi şi escrocaţi în activitatea bursieră cehă. Eventual, s-au lămurit, şi-au scos fondurile rămase, au plecat şi au promis că nu se vor mai întoarce.

Premierul Klaus a refuzat cu aroganţă sfaturile insistente ale experţilor economici străini cu privire la crearea unui organ competent de supraveghere a pieţei de acţiuni şi cu privire la adoptarea unor legi necesare pentru separarea intereselor statului de cele ale băncilor, ale fondurilor de investiţii şi ale întreprinderilor astfel controlate. Fostul prim-ministru ironiza sugestiile experţilor financiari străini ca „sfat moale pentru valută tare". Pînă nu demult, Vaclav Klaus se prezenta ca garantul democraţiei în Cehia şi arhitectul unei economii de piaţă înfloritoare. Această imagine fictivă a pălit. Realitatea a impus demisia „de neînlocuitului" premier, copleşit de acuzaţii de corupţie şi de competenţă dubioasă. Odată cu deteriorarea indicilor economici şi cu scăderea valorii coroanei cehe în relaţie cu valutele occidentale, dezvoltarea economică s-a împotmolit. Tranziţia de catifea a lui Vaclav Klaus s-a dovedit a fi un model cel puţin pe jumătate fals.

Criza politică

De la prăbuşirea spontană a comunismului în 1989, ţările din fostul Tratat de la Varşovia au început tranziţia spre o economie liberă cam în acelaşi timp. Reforma a fost făcută rapid şi ferm în Polonia, relativ intens în Ungaria, ca melcul în România şi Slovacia, şi cu erupţii convulsive nefaste în Bulgaria. În Cehia, regimul democratic sub preşedinţia lui Vaclav Havel a rămas la putere din '89 pînă în prezent. Partidul Civic Democratic condus de Vaclav Klaus a cîştigat alegerile din 1992. Klaus a format un guvern de centru-dreapta în coaliţie cu alte două partide.

Partidul Civic Democrat deţine cel mai mare număr de voturi în Parlamentul ceh, 69 din 200. La ora actuală, partidul este în criză internă şi în pericol de scindare. Recent, a fost dezvăluită o tranzacţie dubioasă în care anumiţi investitori au depus o sumă de 200.000 dolari în conturi secrete elveţiene ale partidului în schimbul unor aranjamente favorabile în procesul de privatizare. Ca în România regimului Iliescu, băncile controlate de stat, în cîrdăşie cu guvernanţii, au avut un rol nefast în redistribuirea inechitabilă a proprietăţii statului.

Ministrul de Finanţe, Ivan Pilip, a cerut formal săptămîna trecută demisia premierului Vaclav Klaus pe motive de corupţie. Pilip a declarat, la convenţia partidului care va avea loc pe 13 şi 14 decembrie 1997, că va candida pentru poziţia de lider al Partidului Civic Democrat împotriva lui Klaus. Cu o săptămînă înaintea convenţiei, la 7 decembrie, o bombă a explodat în faţa casei unde locuieşte Pilip. Mulţi cehi consideră că Pilip a fost neloial cînd a cerut formal demisia premierului Klaus. Explozia bombei, ca metodă de intimidare, a creat o reacţie sever negativă în Cehia. Preşedintele Havel s-a declarat *„şocat, îngrijorat şi dezgustat de acest act de violenţă politică care nu are precedent în tradiţia cehă"*. Se pare că partidul condus de Klaus pînă acum are mari şanse să se scindeze, ca PDSR, în două tabere, una susţinînd în continuare pe fostul lider, iar cealaltă distanţîndu-se de el. Alianţa Civic Democrată, a doua grupare ca importanţă în fosta coaliţie guvernamentală, are probleme interne conflictuale cu neînţelegeri, divergenţe ideologice şi tactice.

Proiecte de viitor

Deşi a devenit evident că tranziţia postcomunistă în Cehia de pînă acum a avut probleme majore de fond, nu toate aspectele guvernării Klaus sînt negative. Poate era inevitabil ca, în această perioadă incertă, să se ajungă la răscruci nevralgice cînd greşelile devin evidente. O schimbare de guvern ar putea fi sănătoasă pentru Cehia. Cu elementele pozitive ale societăţii cehe şi prin evitarea erorilor din trecut, viitorul poate fi promiţător.

Economia cehă nu este dominată de elemente criminale de tip mafiot, ca în Rusia şi Bulgaria. Vaclav Klaus a iniţiat recent un program strict de austeritate fiscală care ar putea redresa economia cehă. Pentru el, însă, a fost prea tîrziu. Poziţia lui de lider începuse să se clatine încă de anul trecut. A fost inutil de arogant cu persoane importante din cadrul coaliţiei, din opoziţie şi din străinătate.

Pentru noul guvern este important să înţeleagă ce trebuie făcut pentru a redresa declinul economic şi pentru a corecta consecinţele politicii greşite din trecut. Guvernul ceh va trebui să-şi impună responsabilitatea fiscală prin reducerea cheltuielilor statului. Băncile trebuiesc privatizate real. Dacă rămîn sub controlul statului şi, deci, sub influenţe politice, nu vor fi performante. Guvernul trebuie să vegheze strict asigurarea transparenţei şi onestitatea în tranzacţiile financiare şi în activitatea de bursă. Guvernul va trebui să renunţe la controlul asupra chiriilor, utilităţilor şi serviciilor pentru consumatori. Prezenţa dominantă a birocraţiei de stat în aceste domenii denaturează mecanismele pieţei libere şi promovează corupţia şi favoritismul. Legi clare sînt necesare pentru restructurarea întreprinderilor şi promovarea de manageri competenţi ca şi pentru încurajarea investiţiilor din străinătate.

Deşi Klaus şi-a prezentat demisia săptămîna trecută, preşedintele Havel l-a rugat să rămînă temporar în funcţie, pentru cel puţin încă două săptămîni, perioadă în care să înceapă consultări în vedere formării noului guvern. Dar negocierile nu vor începe cu adevărat decît după convenţia extraordinară a Partidului Civic Democrat, din 13–14 decembrie. Este posibil ca preşedintele Havel să numească un guvern interimar tehnocrat şi să organizeze alegeri parlamentare în prima parte a anului viitor.

Washington, 8 decembrie 1997

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală şi Israel:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redactor-şef: **GABRIELA ADAMEŞTEANU**
Redactor-şef adjunct: **RODICA PALADE**
Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**

Redactori: **IULIAN ANGHEL, IOANA IERONIM, RĂZVAN PAUL, AURELIAN CRĂCIUN**; Grafician: **DAN PERJOVSCHI**; Contabil şef: **ALINA CORBU**; Şef serviciu marketing-distribuţie: **MIRCEA VLAD IONESCU**; Asistent marketing-publicitate: **MIHAELA CUCU**; Secretariat: **MARA ŞTEFAN**

Difuzare, abonamente: **Constantin Satalla, Alexandru Petrea**; Operator calculator: **Lidia Cristescu**; Corectură: **Rodica Toader, Adriana Bobeică**; Casierie, abonamente: **Mihaela Antonescu**.

Rubrici: ***ŞERBAN ORESCU, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, DAN PAVEL, RADU CĂLIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA*** *(comentariu politic),* ***H.-R. PATAPIEVICI*** *eseu („Idei în libertate"),* ***DAN C. MIHĂILESCU*** *(cronică literară),* ***MAGDA CÂRNECI*** *(comentariu cultural),* ***IRINA COROIU*** *(cronică de teatru).*

Consiliul consultativ „22": MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la FEB. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76, e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/
Responsabil de număr: AURELIAN CRĂCIUN

Număr tipărit cu sprijinul FUNDAŢIEI SOROS

ISSN-1220-5761